

# Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER  
 ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART  
 UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

18<sup>e</sup> JAARGANG

WOENSDAG 18 JANUARI 1933

No. 890

## NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Curatoren: Mr. G. Vissering, Voorzitter; Ir. A. Plate, Onder-  
 Voorzitter; C. H. van der Leeuw, Penningmeester; Mr. W.  
 M. van Lanschot; Mr. L. J. A. Trip; E. D. van Walree.  
 Directeuren: Prof. Mr. F. de Vries; Prof. Dr. N. J. Polak;  
 Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart, Directeur-Secretaris.

## ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

### COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van  
 Lennep; Mr. K. P. van der Måndele; Prof. Dr. N. J.  
 Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen  
 Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis;  
 Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.

Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.

Secretariaat: Pieter de Hoehweg 122, Rotterdam.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement  
 volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-  
 tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,  
 Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.  
 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in  
 Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per  
 jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch  
 Kwartaalbericht 75 cents. Leden en donateurs ontvangen  
 het weekblad en het Kwartaalbericht gratis en een reductie  
 op de verdere publicaties.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

17 JANUARI 1933.

Voor een overzicht van de geldmarkt zou kunnen  
 worden volstaan met een herdruk van hetgeen de  
 vorige week werd geschreven. Er is niets veranderd.  
 Prolongatie 1 pCt., disconto ca. ¼ pCt., call eveneens  
 ¼ pCt.

\* \*

Blijkens den weekstaat van De Nederlandsche Bank  
 daalde de post binnenlandsche wissels met f 751.000;  
 de beleeningen vertoonden daarentegen een vermeer-  
 dering van f 754.000. De post papier op het buiten-  
 land nam toe met f 1,9 millioen, terwijl de diverse  
 rekeningen onder de activa der Bank met f 285.000  
 daalden.

De post munt en muntmateriaal vertoont een stij-  
 ging van f 536.000 tengevolge van een toeneming van  
 den voorraad zilver; de goudvoorraad liep met een  
 klein bedrag terug.

Onder de passiva der Bank valt een inkrimping  
 van de biljettencirculatie met f 17,5 millioen waar te  
 nemen. Daartegenover namen de saldi in rekening-  
 courant met f 20 millioen toe; het tegoed van 's Rijks  
 schatkist vermeerderde met f 5,4 millioen en het  
 totaal der saldi van anderen met f 14,5 millioen. Het  
 beschikbaar metaalsaldo daalde met f 397.000; het  
 dekkingspercentage bedraagt nagenoeg 83 pCt. even-  
 als de vorige week.

\* \*

Gebeurtenissen van belang hebben deze week op de  
 wisselmarkt niet plaats gehad. Ponden bleven gezocht;  
 zij verbeterden van 8.33½ tot 8.35¼. Ook voor Dollars  
 was flinke vraag; van 2.4878 liep de koers tot 2.4910  
 op, slot 2.49. De Dollarkoers in Londen werd op ca.  
 3.35½ gehouden. Marken waren weder in herstel;  
 van 59.05 stegen ze tot 59.15. Behalve koersen voor de  
 diverse soorten Sperrmarken, worden nu ook Clearing-  
 marken — afkomstig van De Nederlandsche Bank —  
 genoemd; men noteert 58.90—59.10. Fransche Francs  
 konden zich eveneens verbeteren 9.70<sup>7</sup>/<sub>8</sub>—9.72—  
 9.71<sup>13</sup>/<sub>16</sub>. Belga's met weinig variatie, echter wat hooger:  
 34.50. Zwitsersche Francs 47.91—47.95. Lires  
 12.75. Peseta's ca. 20.35. In Kopenhagen heeft men  
 den koers van het Pond, dat daar langen tijd op ca.  
 19.30 werd vastgehouden, niet langer kunnen hand-  
 haven; gisteren was de notering ca. 20.10. De Deen-  
 sche Kroon is hier dan ook van 43.20 op 41.50 terug-  
 gelopen. In Noorsche Kronen kwam weinig veran-  
 dering, hoewel de positie wat onzeker schijnt: 42.90—  
 43.10—42.75. De Zweedsche Kroon kon zich aanvan-  
 kelijk verbeteren — van 45.35 tot 45.75, slot iets  
 luier op 45.50. Canadeesche Dollars waren lager, 2.20.  
 Het Zuid-Afrikaansche Pond noteert nog steeds ca.  
 8.75. Yen 52. Rupees 63½.

Termijnponden veranderden weinig. Op één- en  
 drie-maanden deden ze ¼ resp. <sup>9</sup>/<sub>16</sub> c. disagio. Dollars  
 op termijn wat lager, nl. 35 en 85 punten onder den  
 contanten koers. Deze week werden ook prijzen ge-  
 noemd van Marken op termijn; zij deden voor een  
 maand ca. 30, voor twee maanden ca. 65 en op drie  
 maanden ca. 95 c. déport.

\* De omzetten in goud in baren waren gering; men  
 noteerde f 1650. Het feit, dat er de laatste dagen  
 maar weinig contante baren in Londen aan de markt  
 komen, beïnvloedde ook onze markt. Wel waren er  
 baren op termijn aangeboden, doch waar hier een ter-  
 mijnmarkt in goud geheel ontbreekt, zal misschien  
 alleen een enkele speculant daarvan iets hebben ge-  
 kocht. Eagles doen 2.49%, Sovereigns 12.10.

LONDEN, 16 JANUARI 1933.

Verleden week Dinsdag werd het laatste bedrag  
 aan de Bank van Engeland door de markt terugbe-  
 taald en, zoals te voorzien was, bleef geld ook daarna  
 uiterst gemakkelijk. Uit den bankstaat bleek dan ook,  
 dat de Clearing Banks over ruime bedragen voor  
 marktdoeleinden blijven beschikken.

Disconto was dientengevolge zwak. Drie-maands  
 bankaccepten noteeren heden niet beter dan <sup>13</sup>/<sub>16</sub>—<sup>7</sup>/<sub>8</sub>  
 pCt., terwijl schatkistpromessen koopers vinden à  
 ¼ pCt. Vrijdag l.l. werden schatkistpromessen onder  
<sup>7</sup>/<sub>8</sub> pCt. toegewezen.

Sterling blijft zeer vast en wordt slechts door offi-  
 ciële actie op het tegenwoordig niveau gehouden.  
 Dollars en Guldens sluiten heden op: 3.35¼ en 8.36.

### DE ONTWIKKELING DER BEVOLKINGSRUBBER<sup>1)</sup> IN NEDERLANDSCH-INDIË.

Na onze uiteenzetting in het artikel over de structuur van de Bevolkingsrubber<sup>2)</sup> behoeft het geen nader betoog, dat de zoo vaak gemaakte kostprijsvergelijkingen tusschen ondernemingen en bevolkingsrubber, ook voor de eerste functie, onjuist zijn. Ook bij de eerste categorie, het winstbedrijf, kan niet van een kostprijs worden gesproken voor zoover de arbeider zijn belooning in natura ontvangt, terwijl bij een belooning in geld de kostprijs door de uitgaven gevormd wordt.

Terwijl in het ondernemingsbedrijf de offers den kostprijs bepalen, of althans behooren te bepalen, wordt bij den Inlander een geheel andere toestand aangetroffen: de waarde van zijn aanplant wordt bepaald door de gebruikswaarde, het te verkrijgen rendement. Wat zijn arbeid betreft, is de vraag voor hem slechts, hoe voorzie ik met de geringste inspanning in de behoefte van mij en de mijnen. Bij den Inlander ligt het zwaartepunt niet, zooals in de Westersche Maatschappij, in de verhouding minder of meer verdienen, doch in de mate van inspanning; hij kiest dus de richting van de minste inspanning. Op grond hiervan meenen wij dan ook te mogen stellen, dat de waardeering van den factor arbeid bij hem niet gebaseerd kan zijn op de alternatieve offers, welke hij anders ter voorziening in zijn levensonderhoud zou moeten brengen, doch op het resultaat, dat de arbeid hem oplevert. Slechts de uitgaven zijn kosten.

Men kan dus constateeren, dat, indien kostprijsvergelijkingen worden gemaakt, twee geheel ongelijksoortige dingen worden vergeleken, doch hieruit volgt tevens, dat het bevolkingsproduct een buitengewoon grooten voorsprong op het Westersch grootbedrijf heeft. Terwijl dit laatste zijn economische kracht moet zoeken in kostprijsverlagingen — en daartoe in de toekomst wellicht zeer groote veranderingen zal moeten ondergaan — vindt het eerste zijn kracht in zijn functies voor de Inlandsche maatschappij, waarbij de kosten van levensonderhoud enerzijds, de andere mogelijkheden om zich een inkomen te verwerven anderzijds, de indirecte factoren zijn, welke over den omvang beslissen. Wij kunnen de vergelijking als volgt stellen: terwijl de rubber in het Westersch grootbedrijf een inkomensbron voor velen is met een, tengevolge van de groote kapitaalsinvestatie, tot bepaalde grenzen vrij inelastische, en daardoor het marktevenwicht bedreigende, productie, is zij voor den Inlander een natuurlijk hulpmiddel om zich een bestaan te verwerven met arbeid, welke hem „ligt”.

De productie van bevolkingsrubber wordt, om de volgende conclusie te trekken, bepaald allereerst door de kosten van levensonderhoud en de mogelijkheid om langs anderen weg in het levensonderhoud te voorzien. De invloed van het prijsverloop op de productie kan ten deze als volgt samengevat worden: een periode van prijsstijging heeft de tendens de productie te doen toenemen, en dan speciaal de productie der eerste categorie (het winstbedrijf) door een toenemend aantal tewerkgestelde arbeiders en door het streven dezer laatsten hun inkomen op te voeren.

Dit kan en zal leiden tot te zwaren en slordigen tap, waarvan de gevolgen zich in de toekomst zullen uiten, doch bij den bestaanden toestand met de zeer groote reserve aan nog niet getapte tuinen nog niet aan den dag zijn getreden. De omvang van het Inlandsche rubberareaal is echter zoo groot, dat de productie niet door dit areaal, doch door het aantal arbeiders wordt bepaald. Bovendien zal hier het eigen belang van den tuinbezitter, die de controle heeft, een te grooten omvang verhinderen en dit temeer indien er voldoende arbeidersaanbod komt.

<sup>1)</sup> Ten onrechte was in ons vorig artikel in den titel het woord „cultuur” opgenomen.

<sup>2)</sup> Zie Econ.-Stat. Ber. van 14 December.

### INHOUD:

Blz.

DE ONTWIKKELING DER BEVOLKINGSRUBBER IN NEDERLANDSCH-INDIË door <i>J. F. Haccoâ</i> .....	44
De weelverteringsbelasting door <i>Prof. Mr. Dr. H. W. C. Bordewijk</i> .....	47
Tram en bus te Rotterdam door <i>Mr. B. Mees</i> met Naschrift van <i>J. M. E. M. A. Zonnenberg</i> .....	49
AANTEEKENINGEN:	
De positie van de Javasuikercultuur in de crisis .....	53
Electrificatie van spoorwegen in de wereld .....	55
De productie en het verbruik van kolen in Nederland .....	55
MAANDIJJERS:	
Emissies in December 1932. ....	56
Giro-omzet bij De Nederlandsche Bank .....	56
Productie der Steenkolen-, Bruinkolen- en Zoutmijnen .....	56
Postcheque- en Girodienst .....	56
Giro-kantoor der Gemeente Amsterdam .....	56
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN .....	57—62
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel	

In dit verband moet erop worden gewezen, dat het aantal arbeiders in de toekomst vermoedelijk grooter zal zijn dan zulks in het verleden het geval was. Er zijn sedert de vorige hausse een tweetal factoren opgetreden, welke bij een herstel der rubberprijzen een vergrootenden invloed op het arbeidsaanbod zullen hebben. Wij doelen hierbij op de wijzigingen in de Koelie-ordonnantie en de bevordering der kolonisatie in de Buitengewesten. De veranderingen in de Koelie-ordonnantie, welke in hoofdzaak ten doel hadden de poenale sanctie te beperken en daardoor den band tusschen de arbeiders en de onderneming losser zullen maken, beteekenen tevens schepping van een potentiële arbeidskracht voor de Inlandsche rubberkebonbezitters, die, omdat zij geen kosten van arbeidsverschaffing, noch last van de Arbeidsinspectie en de Registratiekamer zullen hebben, de ondernemingen kunnen overbieden<sup>1)</sup>, waardoor dus bij stijgende prijzen de productie van bevolkingsrubber te sterker de tendens zal hebben toe te nemen. Het is niet onwaarschijnlijk, dat in zulke tijden wederom auto's de arbeiders van de ondernemingen zullen komen halen en dan zonder dat de hulp van de poenale sanctie tot nakoming van de aangegane verplichtingen kan dwingen. Ook de kolonisatie in de Buitengewesten heeft de tendens arbeiders voor de bevolkingsrubber beschikbaar te houden.

In hoeverre dus in tijden van hooge prijzen het beschikbare areaal in plaats van de beschikbare arbeidskracht de beslissende factor voor den omvang der productie zou kunnen worden,<sup>2)</sup> moet worden afgewacht en hangt voor een groot deel van de mate der eventueele prijsstijging af.

Bij een intredende prijsdaling zal de productie eerst door intensiever tappen een stijgende, daarna evenwel een dalende tendens vertoonen, doordat ongunstig gelegen en slecht produceerende tuinen afvallen en wegens onvoldoende belooning van een deel der arbeidskracht. Daarnaast treden de kosten van levensonderhoud en de mogelijkheid dit elders te vinden als bevorderende of tegenwerkende factoren op, doch na een zeker niveau zal de productie wederom een stijgende tendens vertoonen en wel te sterker naarmate de rubber als middel tot levensonderhoud een belangrijker plaats inneemt of gaat innemen. Dan zullen wij steeds in bepaalde perioden toename der productie, ter voorziening in extra geldbehoeften der bevolking, waarnemen, waardoor de vermindering der productie op feestdagen kan worden gecompenseerd.

Toch zal er tenslotte een prijsniveau komen, waarbij

<sup>1)</sup> In dit verband zullen behalve door de rubber ook door de bevolkingskoffie en -peper nog moeilijke problemen voor de ondernemingen op Sumatra tot oplossing moeten worden gebracht.

<sup>2)</sup> Wij hebben hier vooral het oog op Sumatra, waarvoor het ook in hoofdzaak van belang is, omdat, volgens *Stephens & Taylor*, voor Borneo in de toekomst de beschikking kan worden verkregen over voldoende arbeiders om de potentiële productie geheel te verkrijgen.

de productie gaat afnemen, nl. eenerzijds indien de arbeid van het gezin niet meer in de behoeften kan voorzien en anderzijds indien de kosten van het levensonderhoud gaan stijgen of de winning van andere producten de rubbertappers tot zich trekt. Allengs zal de productie dan steeds meer afnemen.

Na herstel der prijzen nemen wij de omgekeerde tendens waar, waarbij de stijging evenwel in het begin niet door talrijke dalingen zal worden onderbroken, omdat dan de toename van het aantal tappers een afname van de intensiviteit van den tap zal compenseren.

Een tweede factor, welke op de productie van bevolkingsrubber van invloed is, berust bij de volgende stadia, die zich met het product bezighouden. Indien op een gegeven moment de herbereiding een zoodanig bedrag voor haar taak zou krijgen, dat het verlies grooter wordt dan de kosten van stilstand van het bedrijf, zal zij haar bedrijven sluiten en daarmee zal de vraag naar het product dus afnemen. De kosten der herbereiding zijn evenwel in de laatste jaren gedaald van 3½ tot 1 cts. per KG.

De opkoopende handel zal, indien de opkoop hem onvoldoende belooning geeft — mede in verband met andere voor hem bestaande handelsmogelijkheden — verderen opkoop achterwege laten, doch aangezien zijn inkomen een verschil is, wordt tenslotte het intreden van een dergelijken toestand bepaald door den tuinbezitter, die tengevolge van den te lagen aan hem betaalden prijs zijn tap staakt. De verschillende transportkosten kunnen oorzaak zijn, dat voor een der genoemde geledingen op een gegeven moment een dergelijke toestand intreedt.

De tweede factor valt zodoende in hoofdzaak tot de eerste te herleiden en uiteindelijk bepaalt dus de vergoeding aan den producent der slabs of en in welke mate met den bevolkingstap zal worden voortgegaan, bij welke beslissing aan zijn zijde als factoren medewerken: levenspeil en kosten van levensonderhoud, te verkrijgen dagproductie en andere bestaansmogelijkheden.

Bij die te verkrijgen dagproductie dient nog een moment te worden stilgestaan. Wij hebben er weliswaar op gewezen, dat deze door intensiever tappen en door grootere taptaken te verhoogen valt, doch niet dan slechts terloops stilgestaan bij de factor „beter plantmateriaal”. Wij wezen er reeds op, dat bij de laatste uitbreidingen beter plantmateriaal is gebruikt geworden — de omvang der daarmee beplante tuinen is onbekend — en het gevolg daarvan zal op den duur zijn een grootere hoeveelheid product per vlakke-eenheid en per dag. Het gevolg daarvan zal dus zijn, dat de tap nog langer zal kunnen worden volgehouden.

\* \* \*

Indien wij, na aan de hand der literatuur (en daarbij speciaal de Berichtgevingen Bevolkingsrubber-cultuur) de structuur der bevolkingsrubber te hebben nagegaan, thans willen onderzoeken in hoeverre onze conclusies door de cijfers worden bevestigd, dan moeten wij daarbij uiterst voorzichtig zijn. De cijfers voor de productie zijn niet bekend; alleen over de uitvoeren hebben wij materiaal. Dit weerspiegelt echter niet zuiver de periodieke producties, tengevolge van de toef afnemende voorraadvorming in het binnenland en bijzondere gebeurtenissen zoals Chineesch nieuwjaar. Nu dit evenwel het eenige gegeven is en in the long run daarmee, ondanks voortdurende verbeteringen in de statistiek, wel een globaal voldoende juist beeld wordt verkregen, kunnen wij in deze cijfers naar een bevestiging of ontkenning van onze conclusies zoeken. Doch ook dan moeten ze met de noodige voorzichtigheid worden gehanteerd, aangezien zij de resultanten zijn van alle factoren, welke zoowel mede- als tegenwerken; wij noemen de daling van levenspeil en kosten van levensonderhoud der bevolking, de prijsbewe-

ging bij andere bevolkingsproducten, het kleiner worden der marges tusschen standaardrubber, blankeets en slabs, de onderlinge concurrentie tusschen de herbereidingsfabrieken, teneinde zich bij afnemend aanbod van slabs een voldoende kwantum te verzekeren.

Wij reproduceeren hierbij een tweetal grafieken over de jaren 1924 t/m. 1926 en 1929 t/m. Oct. 1932. De eerste grafiek is voor den uitvoer een verkleinde reproductie van die, welke in het Eindrapport (A. Luytjes „De bevolkingsrubbercultuur in Nederlandsch-Indië”) voorkomt; de grafiek voor 1929 t/m. Oct. 1932 is samengesteld op grond van de uitvoercijfers. De prijslijn t/m. Mei 1932 is gebaseerd op de door het Algemeen Handelsblad in zijn 5e Banknummer gepubliceerde, aan „The Index” ontleende, gegevens.

Ondanks alle hierboven genoemde restricties valt het op, dat de lijnen in groote trekken toch een bevestiging van onze conclusies geven.

Indien wij allereerst de ontwikkeling bij een stijgende prijsbeweging volgen, dan zou uit de periode 1924/25 kunnen worden geconcludeerd, dat, met een scherpe inzinking in Januari 1925 (in verband met Chineesch nieuwjaar) en één tijdens de poeasa-periode in April, de stijging zich ononderbroken doorzet in een snel tempo, ware het niet, dat Luytjes in zijn Eindrapport van meening is, dat hier grootendeels van een schijnvermeerdering sprake is, ontstaan door de verbetering der export-statistieken. Hij heeft echter in een lijn het verwachte verloop van den uitvoer geprojecteerd, welke lijn ook een stijging toont.

Eenzelfde tendens zien wij, nadat in begin 1929 wederom een prijsstijging heeft ingezet; ook dan komt de productie op een hooger niveau, getuige de volgende maandgemiddelden:

Periode van hoogsten uitvoer in 1928 (Juni t/m. Aug.)	9101 ton
eerste kwartaal 1929 (Chin. nieuwjaar en Poeasa)	8736 „
tweede kwartaal 1929	9590 „
eerste halfjaar 1929	9144 „

Deze stijging zegt nog meer, omdat ten eerste in de periode Juni t/m. Augustus 1928, blijkens de 3e Berichtgeving, oude voorraden werden verkocht, en ten tweede de scherpe inzinking in den uitvoer in Juni 1929, vermoedelijk in verband staande met den rijst-oogst, erop wijst, dat de rubbertap reeds in omvangrijke mate nevenbedrijf moet zijn geworden. Het geringe prijs herstel noch een voorraadvorming toch kunnen voor dit tweede feit als verklaring motief dienen.

De meening, dat rubber reeds in omvangrijke mate nevenbedrijf is, wordt versterkt door de afname der uitvoeren in het derde kwartaal, in verband staande met het in orde maken van de ladangs en vermoedelijk met de voedselruimte na den oogst en de daardoor ontstane tijdelijke geldruimte. Ook wijst op de prijsstijging als oorzaak der productietoename het feit, dat de dalende prijs der eerste levensbehoeften een intensieveren tap per tapper of gezin, in verband met de daarna ingetreden prijsdaling, niet in de hand zal hebben gewerkt.

Het jaar 1932 geeft, zooals de grafiek aantoont, met het geleidelijk stijgend prijsniveau wederom een toename der productie, welke in de uitvoercijfers weerspiegeld wordt:

uitvoer Mei	3793	gem. prijs Batavia	6,26	cts. per ½ KG.
„ Juni	3706	„ „	5,66	„ „ „ „
„ Juli	3692	„ „	6,20	„ „ „ „
„ Aug.	5168	„ „	8,11	„ „ „ „
„ Sept.	5649	„ „	9,25	„ „ „ „
„ Oct.	6897	„ „		„ „ „ „

Ook op zichzelf is deze tendens voldoende logisch, zoodat wij meenen met deze cijfers te kunnen volstaan.

Van meer gewicht is o.i. een onderzoek naar die van een toenemende intensiteit per arbeider, resp. per gezin bij een voortgezette prijsdaling.

In onze eerste grafiek spreekt duidelijk het jaar

1926. Wij mogen aannemen, gezien de daling per ult. 1925/begin 1926, ook al houden wij voor oogen, dat de scherpste inzinkingen verband hielden met Chineesch nieuwjaar en de poeasa-periode, dat het aantal gezinnen, aan welke de rubber levensonderhoud verschafte, eerder is af- dan toegenomen. Wij verliezen daarbij niet uit het oog, dat er vele jonge tuinen toen in tap hebben kunnen komen — een feit, dat bovendien reeds van 1924 af wordt waargenomen —, doch het stijgende verloop der uitvoeren na April is toch zeer sprekend; in het maandgemiddelde valt — overigens volkomen logisch n.l. door het afvallen der grensproducenten — een daling te constateeren ten opzichte van 1925 van 7104 tot 6692 ton. Bovendien, of tenslotte het product verkregen wordt van tuinen, welke een hogere productie per vlakke-eenheid geven of door intensiever tappen doet voor ons probleem niet terzake; in beide gevallen reageert de productie en dus de uitvoer met een vermeerdering. Voor het eerst in tap komende tuinen geven daarenboven slechts een gering product, dat geleidelijk toeneemt, zoodat de mededeelingen in de 3e Berichtgeving op dit punt o.i. het betoog niet weerleggen, tenzij bedoeld zou zijn, dat een nieuwe groep gezinnen uit de rubber haar inkomen verkreeg.

Ook een vergelijking van de jaren 1925/1927, met een dalende prijsbeweging, leidt tot dezelfde slotsom:

1925	....	uitvoer	85.245 ton,	maandgem.	7.104 ton
1926	....	"	80.303 "	"	6.692 "
1927	....	"	100.491 "	"	8.374 "

Het wegtrekken van vele import-tappers in 1928 doet den gemiddelden maandelijkschen uitvoer van 8374 tot 7613 ton dalen; deze geringe omvang der daling kan volgens de 3e Berichtgeving, verklaard worden door den overgang in deze periode naar familietap.

Indien wij bedenken, dat er dan een voortdurende overgang van de 1e en 2e naar de 2e en 3e functie moet hebben plaats gehad — de latere Berichtgevingen wijzen voortdurend op het feit, dat de rubber steeds meer nevenbedrijf wordt; onze grafiek met de scherpe dalingen voor de jaren 1929/1931 in den tijd van aanleg der ladangs bevestigt dit — en indien wij ons voor oogen houden, dat speciaal na 1930 de kosten

van levensonderhoud zeer sterk gedaald zijn, dan valt ons het verdere verloop der productie, zooals dit in den uitvoer weerspiegeld wordt, op. Wij geven hier de maandgemiddelden:

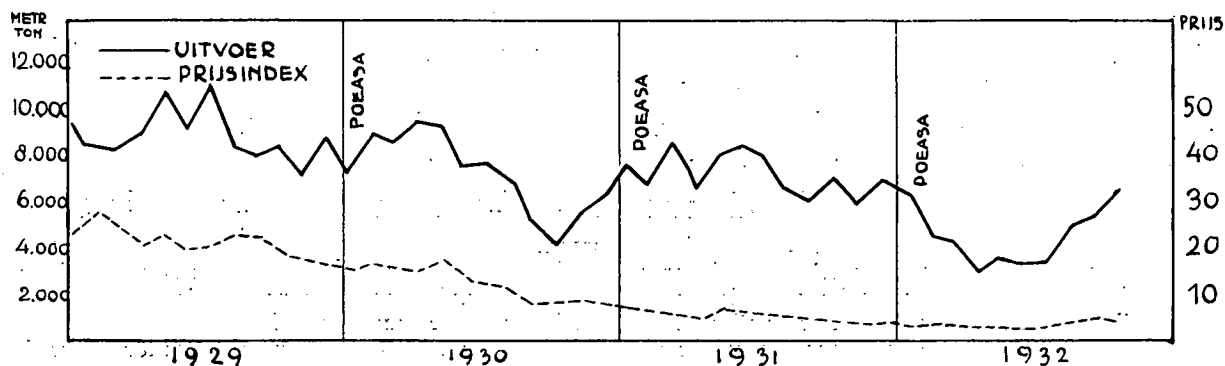
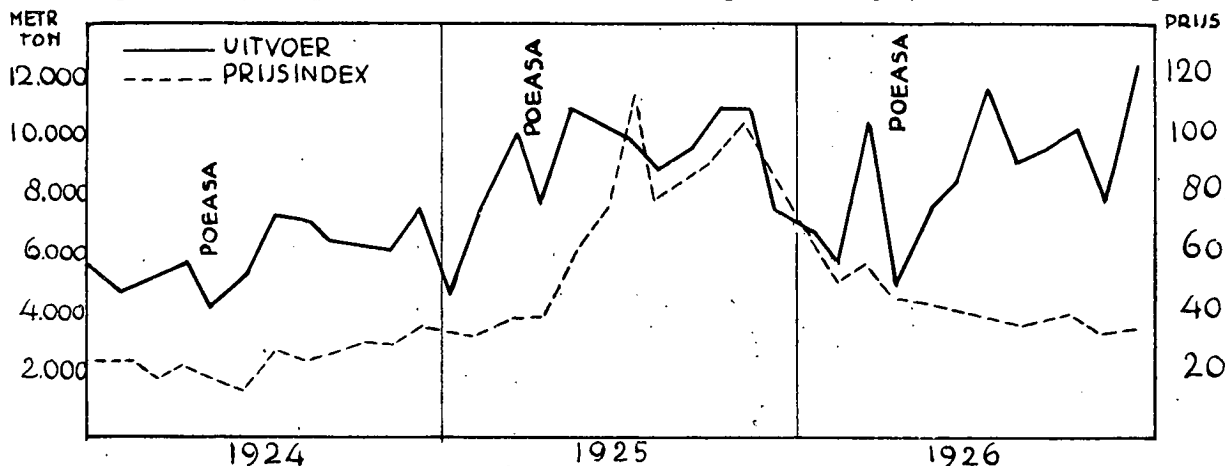
	jaaruitvoer	maand- gemiddelde	doorsneeprijs Batavia
			cts. per ½ KG.
1927	.... 100.491 ton	8374 ton	99
1928	.... 91.353 "	7613 "	58½
1929	.... 108.584 "	9049 "	54
1930	.... 90.496 "	7541 "	30½
1931	.... 89.736 "	7478 "	± 15
1932	ger. 58.000 "	± 4850 "	± 8

Behalve de daling in de kosten van levensonderhoud is ook het aantal gezinnen, dat van de rubber geheel moet leven, voortdurend afgenomen en door het wegtrekken van vele import-tappers en door den overgang van tappers en gezinshoofden naar in hoofdzaak andere bezigheden. Terwijl dus een deel der producenten den tap geheel staakt en een ander over het jaar genomen minder intensief tapt, is de uitvoer veel minder sterk gedaald dan uit de gegevens zou moeten zijn verwacht, d.w.z. dat de productie-afname van de eene zijde ten deele gecompenseerd moet zijn door een productietoename elders.

Zal deze toename ten deele moeten worden verklaard door het ouder worden der jongere tuinen, anderzijds zal zeker intensievere tap tot dit resultaat hebben geleid. Het vroeger eenzijdige rubbergewest Djambi geeft ons in dit opzicht een duidelijke vingerwijzing. Wij weten, dat daar een deel der tappers is weggetrokken, voorts dat de winning van rubber ten deele heeft plaats gemaakt voor andere bezigheden, zoodat dus, bij gelijkgebleven intensiteit van den tap per gezin, een sterk afnemende productie tot een sterke afname van den uitvoer zou moeten hebben geleid; de cijfers geven, eveneens voor Riouw en Onderhoorigheden en Palembang, echter een ander beeld, t.w.:

Palembang toont inderdaad in 1928 een vrij sterke afname.

De daling in 1930 kan ten deele verklaard worden, doordat de prijzen der eerste levensbehoefden toen sterk zijn gedaald en voorts door een wisseling van inkomstenbron. Indien wij deze cijfers met die van andere gewesten vergelijken en ook kortere perioden



b.v. het eerst halfjaar 1931 tegenover de overeenkomstige periode van 1930 stellen, dan valt het op, dat juist in die streken, zooals Djambi en Palembang, waar de rubber plaatselijk een zeer grooten invloed had, een vermeerdering heeft plaats gehad van 1930 op 1931.

maandgemiddelde				
	Riouw & Onderh. <sup>1)</sup>		Palembang	doorsneeprijs Batavia
	Djambi ton	ton	ton	
1927	1610	653	1257	99 cts. per ½ KG.
1928	1634	656	1042	58½ " " " "
1929	1901	692	1307	54 " " " "
1930	1656	572	886	30¼ " " " "
1931	1765	739	890	± 15 " " " "

<sup>1)</sup> Deze cijfers gelden voor Indragiri en het vrijegebied, uit welk laatste de uitvoer in 1931 zeer sterk toenam. Een verklaring daarvoor vonden wij niet; niet onmogelijk is, dat andere inkomstenbronnen een ongunstiger resultaat begonnen te geven dan de rubber.

Zoo goed als dit hier met goeden grond kan worden vermoed, mag voor de geheele bevolkingsrubber o.i. worden aangenomen, dat een productievermeerdering per tappend gezin heeft plaats gevonden, hetgeen ook onze tweede grafiek aantoonst. Wij nemen in de jaren 1929/1931 een gestadige prijsdaling, met tijdelijke oplevingen, waar en weten dus, dat daardoor steeds meer producenten — nl. zij, die het vóór de daling nog net konden volhouden in de 1e of 2e groep — naar de 2e of 3e groep moesten verhuizen.

Ondanks dit feit, dat door de Berichtgevingen voortdurend wordt vermeld, zien wij toch na de op een kleine korte toename <sup>1)</sup> volgende uitvoerdaling weer een omhooglopen der uitvoeren. De invloed der binnenlandsche voorraadvorming valt daarbij niet nauwkeurig te bepalen, doch de door ons beschreven tendens wordt o.i. bevestigd. Wij hebben bij deze beschouwingen buiten geding moeten laten de inkrimping der marge tusschen den prijs van standaardrubber en slabs, omdat ons daaromtrent nauwkeurige gegevens ontbreken.

Van de tijdelijke stijging der productie bij extrageldbehoefte geeft de Poasa-periode ons een zeer duidelijk voorbeeld. Wij hebben in de beide grafieken voor een zestal jaren de Poasa ingevuld en zien de daaraan voorafgaande toename der uitvoeren, ook ten opzichte van de maanden ervoor, zoodat wij meenen, dat deze uitvoerspitsen ook inderdaad de spaarpot-functie duidelijk demonstreeren.

Tot slot nog een enkel woord over de verhouding werkelijke tot potentiële productie. In meer dan één Berichtgeving Bevolkingsrubber-cultuur wordt deze vergelijking gemaakt en daaruit volgt ongetwijfeld een afname van de eerste ten opzichte van de laatste, doch deze vergelijking zegt o.i. niets, omdat, zooals de zaken thans staan, de potentiële productie door een gebrek aan arbeidskrachten niet gehaald kan worden. Wil men het verloop van de bevolkingsrubber trachten te verklaren, dan moet niet op deze verhouding worden gelet, doch op de functie van de bevolkingsrubber voor den Inlander en de houding van de tuinbezitters. Slechts als reserve voor doodgetapte boomen vormt de potentiële productie een voornam factor.

Tenslotte moge nog worden aangetekend, dat onze beschouwingen in het vorig artikel slechts dan opnieuw overwogen moeten worden, indien de beschikbare en geschikte grond geoccupeerd zou zijn, zoodat overgang naar een aanplant van voedselgewas noodzakelijkerwijze met het kappen van boomen gepaard zou moeten gaan.

Indien grootere zorg aan de bereiding van het product wordt besteed dan vroeger en dit belooning vindt in een hooger prijs, wijzigt dit principieel onze beschouwingen niet, doch leidt tot een tijdelijk anders

<sup>1)</sup> Deze kleine korte toename kan ook door een uitvoer van voorraden ontstaan.

lopen van de lijn der productie en dus van die van den uitvoer.

\* \* \*

Indien wij dezen toestand overzien, welke gevolgtrekking valt dan te maken voor de rubbercultuur in het algemeen, *geheel afgezien van de tegenwoordige impasse?* De voornaamste factor is de potentiële productie der Inlandsche rubber. Hieromtrent bestaan al weer slechts schattingen, die een paar jaar geleden voor de toekomst reeds 350.000 ton noemden of benaderden, waarbij dan niet uit het oog moet worden verloren, dat er sedert, zelfs in de tweede helft van 1931 nog, zij het bij uitzondering, rubber werd bijgeplant en er betrekkelijk nog weinig gekapt is. Van de werkelijke productie in de toekomst, het volgt uit het voorafgaande, valt niets te zeggen. Wel kan worden geconstateerd, dat voor de ondernemingsrubbercultuur het behoud moet liggen in lage prijzen voor haar product en dus in de concurrentie-mogelijkheid met de bevolking, waarbij aan haar zijde de zekerheid van duurzame aanzienlijke kapitaalsinvestatie bestaat, indien ook in de toekomst de bestaande werkwijzen zouden blijven bestaan.

Voor alles zal de Westersche producent er dus op uit moeten zijn zijn kostprijs te drukken en dan nog heeft hij de kans, dat een conversie van oude bevolkingstuinen in kebons met superieur of aanzienlijk beter plantmateriaal dan het indertijd gebezigde of nieuwe aanplant daarmee zijn bestaansmogelijkheid zeer onzeker maken. Hij heeft met alle nadeelge factoren thans te rekenen: een toenemende arbeidsreserve in de Buitengewesten, een groote potentiële productie, een laag levensniveau der bevolking, waardoor een opleving der prijzen een verhoogden uitvoer van bevolkingsrubber tengevolge heeft.

*Slechts in voor de bevolking weinig aantrekkelijke prijzen kan de kracht voor de ondernemingscultuur liggen, want anders dreigt deze op den duur de functie van een aanvulling van het tekort <sup>1)</sup>, dat de bevolkingsrubber ten opzichte van de consumptie laat, te krijgen. Alles zal dus hierop en op een verhooging van de consumptie moeten worden gezet. Dit laatste is evenwel niet onbeperkt mogelijk. Vóór alles is het echter o.i. duidelijk, dat elke poging om het prijsniveau onmatig op te zetten moet resulteren in een verhooging van de productie van bevolkingsrubber, waarbij de potentiële mogelijkheden en de sterke toename van het aantal bezitters van kleine kebons ernstige dreigingen blijven vormen tot het doen ontstaan, mede in verband met de potentiële productie der ondernemingen, van een teveel. Zooals wij in het vorig en dit artikel hebben pogen aan te toonen is de verhouding van de kosten van het levensonderhoud tot den rubberprijs daarbij van beslissenden invloed.*

J. F. HACCOR.

<sup>1)</sup> Tekort hier gebezigd om er nogmaals den nadruk op te leggen in dien zin, dat allereerst het bevolkingsproduct de consumptie verzorgt in de mate, waarin de bevolkingstuinen worden getapt met als maximale grens de potentiële productie.

#### DE WEELEVERTERINGSBELASTING.

De moeilijkheden, verbonden aan het doen sluiten van den gewonen dienst der begroting, hebben de plannen tot invoering van een weeldeverteringsbelasting uit hun slaap van 6 à 7 jaren doen ontwaken. Een brief van den Minister van Financiën van 20 Sept. a.p., gericht tot de Commissie van Voorbereiding, schudde ze wakker.

Het schijnt, dat het onder het stof vandaan gehaalde ontwerp een goede kans zal maken. Plus royaliste que le roi verzocht de C. v. V. zelfs, te mogen vernemen, waarom de Regering niet mede den wensch heeft te kennen gegeven tot afdoening van het ontwerp tot aanvulling der Zegelwet 1917, houdende de zogenaamde hotelbelasting, welk ontwerp tegelijk

met dat betreffende de weeldeverteringsbelasting werd ingediend." Hierop antwoordde de Regeering „dat zij naar haar meening thans niet tot de invoering van een belasting als de bedoelde kan overgaan, omdat het hotelbedrijf een zeer moeilijken tijd doormaakt, terwijl het toch reeds door andere heffingen zwaar wordt belast."

Welke heffingen bedoelt de Minister? De personeele belasting? Maar in dit opzicht staan „de perceelen en gedeelten van perceelen uitsluitend dienende tot uitoefening van het bedrijf van logementhouder, tot winkel of lokaal tot uitstalling" gelijk: belasting naar  $\frac{1}{2}$  der belastbare huurwaarde, zie art. 11, al. 2 der wet.

De „belasting van hen, die gedurende ten minste eene week als logeergasten vertoeven in een hotel of pension binnen de gemeente", art. 277, van de gemeentewet? De bevoegdheid der gemeenten tot heffing van deze belasting is echter door geen enkele gebanteerd: de desbetreffende kolom in de publicatie „Belastingdruk in Nederland 1932/1933", vanwege het Centraal Bureau voor de Statistiek uitgegeven door Martinus Nijhoff, is precies de eenige, die nergens is ingevuld.

En accijnzen voor het deel, dat door vermindering van vraag op de producenten terugvalt, treffen al evenmin in extra mate de „logementhouders", die immers niet de producenten van de betrokken waren zijn: ten hoogste derven zij daardoor eenige winst. Ook worden goederen, waarop accijns drukt, door winkels geleverd.

Men mag zich er over verheugen, dat bedoelde aanvulling van de Zegelwet 1917 blijft doorsluimeren: de aangevoerde grond reikt al te ver en zou ook tegen de weeldeverteringsbelasting zelve kunnen worden gericht.

De vraag is, of de fiscale nood bij elk voorstel op belastinggebied de critiek moet doen verstommen en wat den aard der belasting, en wat de uitwerking betreft? Ik meen, dat dit niet het geval is, en minder dan ooit in een tijd van crisis. Het is begrijpelijk en niet meer dan wenschelijk, dat „weelde" in een tijd, gelijk wij nu beleven, de bevoorrechtiging van sommige personen of zelfs groepen accentueert. Maar wil de belasting weelde tegengaan of wil zij de schatkist stijven? Daartusschen mocht toch worden gekozen. Twee vliegen in één klap kan aantrekkelijk zijn, maar de kans bestaat ook, dat zij beide, misschien een beetje gehavend, toch nog ontsnappen. Het is er mee als met de invoerrechten: voor zoover deze opbrengst geven, is er geen bescherming; en voor zoover er bescherming is, d.i. minder wordt ingevoerd, is er geen opbrengst. Wie een weeldeverteringsbelasting invoert ter wille van haar opbrengst, ziet noodzakelijk de door de heffing geprikkelde versobering met een scheef oog aan. En wie de belasting wil met het oog op de versobering, moet wenschen, dat zij weinig of niets opbrengt.

De weelde belasten! Weet de Regeering ons te zeggen, wat weelde is? Neen. Zij grijpt naar een lijst, zij past enumeratie toe. Zegt dit niet alles? Er is nogal wat couranten- en tijdschriften-literatuur over het onderwerp uit het jaar 1926. Zij is zoo goed als vergeten. Er zij hier verwezen naar de snijdende critiek van Treub, belastingspecialist bij uitnemendheid, in ditzelfde weekblad, nrs. van 4, 11, 18 Aug. en 1 Sept 1926 en de zeer goede leadings van de „Nieuwe Rott. Ct.", Avondbladen van 18, 19 en 21 Juni 1926 onder den titel „Belasting van niet-noodzakelijke uitgaven", „De Weeldeverteringsbelasting" en „Onze conclusie". Het zal den lezer, die zich de moeite gunt, deze artikelen te herlezen, opvallen, dat hier op veel principieler wijzer wordt stelling genomen tegen deze belasting dan in het artikel „Weeldewee" in het Avondblad van 6 Januari jl. Thans wordt over het bezwaar, dat het verbruik van de onder de belasting vallende artikelen zou achteruitgaan en dat de belas-

ting voor de vervaardigers, voor hen die bij dezen werk vinden en voor den handeldrijvenden middenstand nadeelig moet zijn, min of meer heengestapt in de woorden: „Maar per slot van rekening heeft elke belastingheffing indirect zulk een gevolg op het verbruik, daar men nu eenmaal het geld, dat aan den fiscus moet worden geofferd, niet aan andere dingen besteden kan. In tijden als wij thans beleven, waarin het algemeen streven op versobering van levenswijz moet gericht blijven, is echter eene belasting, die weeldevertering eenigermate zal inperken, nog de kwaadste niet."

Het dunkt mij, dat hiertegen wel iets kan worden aangevoerd. Het argument van 1926, dat de Regeering bezigde, nl. compensatie wegens verlaging van successie- en personeele belasting, is nu verouderd. In tal van gemeenten dreigt de personeele belasting de sluitpost der begrooting te worden en is zij, sedert zij van het Rijk op de gemeente overging, drastisch verhoogd.

Hoeveel scherper echter zijn in de vroegere artikelen der „Nieuwe Rott. Ct." de bezwaren genoemd en uitgewerkt, b.v. het verschil in werking naar gelang een fabrikant tegen lagere prijs levert aan de tusschenhand of tegen hooger prijs hetzelfde artikel aan den consument. Aan het bestaan van „agentessen" bij den directen afzet van linnenfabrikaten wordt door de belasting een eind gemaakt, aldus dit dagblad in 1926, en het vervolge meer algemeen: „... in den prijs van artikelen, die door eene tusschenhand tot den verbruiker komen, zal altijd, hoe de fabrikant ook met zijn prijzen wil gaan scharrelen, minder belasting verscholen liggen, dan de verbruiker moet betalen, die direct eenig goed van den vervaardiger betrekt. Daardoor zal deze belasting onberekenbare gevolgen hebben. Heffing „bij de bron" zou heel mooi zijn, indien fabrieksprijs en winkel- of kleinhandelsprijs, indien de prijs voor den groothandel en de prijs, dien de verbruiker ook bij levering direct door de fabriek heeft te betalen, dezelfde was, indien er m.a.w. geen verschil in prijs was voor koopers-verbruikers en wederverkopers, maar nu dit wel het geval is, zal het ontwerp nog wel eens degelijk ook uit dit oogpunt mogen worden gezien."

Is dit nu geschied? Neen: art. 1 stelt belastbaar de levering hier te lande aan een koper, door hen, die de goederen hier te lande vervaardigen, bereiden of bewerken. Dus een fabricagebelasting, waarbij het verschil in prijs bij directen verkoop aan den eindnemer dan wel aan een wederverkoper geheel wordt voorbijgezien. Wijst het niet op eenige vluchtigheid, dat de Commissie van Voorbereiding in haar op 19 Dec. 1932 uitgebrachte Verslag (2de gedeelte) het gesignaleerde bezwaar met geen woord vermeldt, hoewel het wetsvoorstel niet alleen door de belasting, maar ook door een fiscale bevoorrechtiging van de tusschenhand, m.a.w. langs twee wegen het leven — zij het dan het weeldeleven — dreigt duurder te maken?

A propos van weeldeleven. Hier komen wij bij de toepassing, d.i. de lijst, die de begripsomschrijving van weelde moet vervangen. En dan ook, bij het zwerende van het begrip zelf, aan willekeur geenszins ontkomt. Er zijn dingen, welke weeldekarakter niet twijfelachtig is, b.v. sigaren- en sigarettenkokers van edel metaal. Zelden echter kan van een objectief karakter van weelde worden gesproken. Zoo bij rijzadels: een medicus kan in bepaalde gevallen paardrijden aanbevelen. Renstallen zijn vrij, zeker wijl paarden een grondslag voor de personeele belasting vormen. Wie een renstal heeft, bezit paarden, maar wie een of meer paarden heeft, is nog niet cigenaar van een renstal. Toch ligt in het aanhouden van zulk een kostbare zaak grooter weelde-indicatie dan in de aanschaffing van een simpel rijzadel! En zelfs smoking-, rok- en galakleeding zal nu cens wél, dan niet als weelde zijn te beschouwen. Er zijn ambtelijke posities, waar b.v. een rok „de rigueur" is en dus de uit-

gaaf sociaal geboden. Waaiers voor handgebruik, ook de goedkoopste. Lijfsieraden, ook de goedkoopste. Och ja, „noodig” is dat alles niet, maar wanneer criterium voor weelde het niet volstrekt onmisbare wordt, waar blijft men dan? De lijst zou dan nog wel tien maal zoo lang mogen zijn. Tandpasta? Er is zeer dure tandpoeder naast zeer billijke pasta. Dan treft het, dat ook de duurste vulpenhouders en -potlooden vrij zijn, alleen zoo zij van zilver of goud zijn, vallen zij onder weelde. Welk denkbeeld van weelde heeft de opsteller van de lijst, wanneer hij karpetten, kleeden, tapijten, loopers weelde oordeelt, zoodra de verkoopprijs of de waarde f 2 per M<sup>2</sup>. overtreft? Weet hij niet, dat hier in sterke mate goedkoop is duurkoop en het omgekeerde geldt? Moet de degelijke en daardoor op den duur juist zuinige gedraging als weelde worden belast? Of is wellicht weelde maar een voorwendsel en staat toch de productiviteit der belasting op den voorgrond? De lage prijsgrenzen, ook b.v. bij aardewerk en porselein, waar de echte weelde eerst opdoemt aan de kim, maken dit vermoeden schier tot zekerheid.

De zaak is natuurlijk, dat de belasting moet opbrengen en dat zij, gezien de elasticiteit der vraag bij niet-twijfelachtige weelde-artikelen, zeer weinig productief zou zijn, zoo zij zich eerlijk aan weelde hield. Maar dit is niet in staat, een belasting, die heet zich naar weelde te richten, sympathieker te maken. Ik meen, dat, wanneer een belasting in de toepassing slechts op willekeur kan uitloopen, zij, ondanks de mogelijke juistheid van haar punt van uitgang, niet verdient tot belastingrecht te worden gemaakt, omdat daarmee het recht van zijn voetstuk wordt neergehaald en de eerbied voor de wet, die willekeur gaat dekken, wordt ondermijnd. Zijn wij door den nood reeds zoozeer afgestompt, dat wij dit niet zoo erg meer vinden? Bijna in dezelfde woorden als in haar artikel van 19 Juni 1926 noodigt ook thans de „N.R.Ct.” in haar leading „Weeldewet” de lezers uit de lijst der artikelen uit te knippen en daarmee gewapend eens eenige winkelstraten door te wandelen en eens te kijken „welke van de uitgestalde artikelen in de opsomming zijn begrepen, welke niet. Hij zal” — vervolgt het blad — „tot grappige conclusies kunnen komen.” Ik ben het daarmee eens, maar kan, in een *ernstige zaak*, strenger vonnis worden geveld?

Erg is ook, dat op het bedrijfsleven niet alleen een financiëelen — maar ook een administratieven last van beteekenis wordt gelegd, die ook weer kosten zal meebrengen. Daarbij de toeneming der ambtelijke bemoeiing, de kosten van het toezicht op de naleving der bepalingen. Het zal zeer moeilijk zijn, de ontduiking, die art. 2 oproept, tegen te gaan. Dit artikel luidt: „Met levering aan een koper wordt mede gelijkgesteld het beschikken voor eigen gebruik of verbruik over goederen uit den eigen bedrijfsvoorraad, door hen, die deze goederen hier te lande vervaardigen, bereiden of bewerken.” — Mag hier de kostprijs gelden? 't Ware zeker rationeel en zou den drang om te ontduiken althans iets verzachten. Men stelle zich voor, dat een fabrikant, die nu en dan zijn eigen afnemer is, zichzelf fiscaal in de positie ziet gebracht van een vreemden „koper”. Hij denkt niet aan koopen, en wie dat meent, kent de werkelijkheid niet. Art. 2 riekt bedenkelijk naar de studeerlamp. Men komt van de eene fictie tot de andere. Zoo geldt verhuuring van goederen voor korteren tijd dan 3 maanden voor de belasting als verkoop, de huurprijs wordt als verkoopprijs beschouwd, art. 4 laatste lid. Fingeeren is even bedenkelijk voor het *vestigen* als voor het *ontduiken* van belastingplicht.

Ik zal niet vallen over de „champignons”, die zelfs dicht bij de plaats mijner inwoning in massa voorkomen in de vrije natuur, noch over „cache pots”, waarbij die van papier niet zijn uitgezonderd. La critique est aisée. Daarom is zij nog niet onjuist. Wat

hier de critiek zoo goedkoop doet zijn, ligt in het gebrekkige wezen van deze soort belastingen.<sup>1)</sup> De theorie, die ook op belastinggebied den Staat als rechtstaat wil zien optreden, verwerpt haar sinds lang als *noodzakelijk willekeurig*. Moeten wij echter, door den nood der tijden, van *het* ideaal op belastinggebied afstand doen, dan heb ik verder niets te zeggen. Maar laat dan ook alle schoone schijn van theorie en van recht worden vermeden. Laat men dan nuchter zijn en zeggen: er moet geld wezen en dat wordt op deze of op die wijze gevonden. Wat dit ontwerp aangaat, lijkt het mij, blijkens de uitwerking, geheel onjuist, weelde als zijn object en zijn rechtgrond aan te voeren.

Wanneer het bedrijfsleven ooit zal opstaan, dan mogen geen nieuwe lasten zijn bestaansstrijd verzwaren.

H. W. C. BORDEWIJK.

Groningen, 12 Januari 1933.

<sup>1)</sup> Vgl. mijn De theorie der belastingen en het Ned. belastingwezen, blz. 375—378.

### TRAM EN BUS TE ROTTERDAM.

Mr. B. Mees schrijft ons:

In het artikel „Zijn tram en bus te Rotterdam op de meest economische wijze gecoördineerd?”, verschenen in het nummer van dit blad van 28 December 1932, heeft de heer J. M. E. M. A. Zonnenberg verschillende gegevens betreffende de Rotterdamsche Electricische Tram gepubliceerd, die weliswaar zeer interessant zijn, maar die toch zonder meer, d.w.z. zonder andere feiten te vermelden, het bedrijf in een verkeerd daglicht stellen. Aangezien de R.E.T. in dezen voor haar zoo uiterst moeilijken tijd steeds van alle kanten aanvallen te verduren heeft (ook de groote pers helpt hier gaarne aan mee door het klakkeloos opnemen van alle vaak kant noch wal rakende ingezonden stukken), lijkt het mij niet ondienstig om enkele opmerkingen van den heer Zonnenberg van meer nabij te bekijken en ook de goede zijden van het bedrijf naar voren te brengen.

In de eerste plaats is het van belang om de „enorme tramuitbreidingen” (blz. 1038 tweede kolom onderaan) van de laatste jaren aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Deze uitbreidingen kunnen in twee deelen gesplitst worden, nl. die van het net en die van het wagenpark.

De werken, die noodig waren voor de verwezenlijking van het net van plan B, zijn te vinden op blz. 39 van het „Rapport aan den heer Wethouder der Bedrijven over de verbetering van het tramnet en de tram- en autobusdiensten te Rotterdam”. Bezien wij deze werken, dan blijkt, dat deze vrijwel alle zeer noodzakelijk waren, zoowel voor de uitbreiding van het tramnet (Lange Hilleweg-Polderlaan, Matheneserweg, Marconiplein-Spangen, Wolphaertsbocht-Carnisselaan) als voor de verbetering van het algemeene verkeer in onze stad (circulatieverkeer op het Oostplein, de verlegging van lijn 5 naar de Gedempte Slaak). Ook al waren de tertiaire tramlijnen door buslijnen vervangen<sup>1)</sup>, dan zouden de meeste werken toch uitgevoerd zijn. Het net, zooals dat in 1927 van de R.E.T.M. werd overgenomen, was absoluut onvoldoende, en er waren stadsgedeelten, die zonder verbinding gebleven waren, terwijl thans de vervoerstromen naar en van deze wijken primair zijn (o.a. de lijnen 4 en 9)! De „sombere vermoedens” van den heer Zonnenberg aangaande de net-uitbreiding kan ik dan ook geenszins deelen.

Vervolgens de uitbreiding van het wagenpark. De van de R.E.T.M. overgenomen wagens waren deels

<sup>1)</sup> Dat lijn 25 een tertiaire lijn zou zijn, kan ik niet inzien: deze verbinding, die voor een deel van Charlois van groot belang is en bovendien de drukke lijn 2 niet onaanzienlijk ontlast, is zeker belangrijker dan b.v. lijn 6 of lijn 22 en dus als secundair te beschouwen.

hopeloos verouderd, deels volkomen ongeschikt voor het moderne verkeer door te zwakke motoren en veel te geringe snelheid. Toen nu eenmaal vast stond, dat er hier een modern vervoerbedrijf zou komen, moest dus practisch een geheel nieuw wagenpark aangeschaft worden. Hiertoe werden 170 groote motorwagens aangekocht en werd dat deel van de wagens, dat nog bruikbaar was, gemoderniseerd. Immers, wat zou het nieuwe materieel voor nut gehad hebben, wanneer het steeds door een groot aantal belangrijk minder snelle wagens werd opgehouden? Het is dus volkomen logisch, dat op rustige lijnen, voor welke de baan bestond of die over de baan van de primaire lijnen reden, dit kleine verbouwde materieel geplaatst werd.<sup>1)</sup>

Al zijn de kosten van de verbouwing hoog geweest (wat voor een deel ook kwam, omdat de wagens buitengewoon slecht waren onderhouden, zie het bericht in de N.R.C. van 12 Maart 1931 betreffende een aanvullend crediet voor de modernisering), toch bleven de kosten per wagen nog een eind onder die van een nieuwen autobus, terwijl de betreffende motorwagens een grootere capaciteit en vooral een grooteren levensduur hebben dan een bus. Nu de R.E.T. beschikt over 265 nieuwe of gemoderniseerde (en dus practisch ook nieuwe) motorwagens en 76 bijwagens (de open wagens niet meegerekend), zijn de 56 resterende oude tramwagens overbodig en dit kan het bedrijf en de rijsnelheid niet anders dan ten goede komen. De hoge bedragen, die voor het wagenpark besteed zijn, zijn zeker niet nutteloos uitgegeven: Rotterdam staat thans aan de spits wat materieel en rijsnelheid betreft van onze groote steden.

Wat de goedkope exploitatie van de autobussen in 1931 betreft, de geachte schrijver vergeet er bij te vermelden, dat in dat jaar de benzineprijs buitengewoon laag was. Deze toestand was abnormaal en de prijs steeg dan ook in 1932 tot het dubbele van dien in 1931. Dat dit de kosten per wagenkilometer zeer deed stijgen, behoeft geen betoog, wanneer men weet, dat een autobus ongeveer 2 KM. loopt op 1 liter benzine. Natuurlijk blijft er door de exploitatie als eenmanswagen een groot verschil ten ongunste van de tram; maar het is m.i. zeer de vraag of, bij instelling van een groot aantal buslijnen in Rotterdam, het eenmansbedrijf behouden zal kunnen worden. Vooral aan haltes, waar vele lijnen samenkomen, zal door den onwil van het publiek om mede te werken het oponthoud zeer groot zijn en daardoor zal de rijsnelheid hoogst ongunstig beïnvloed worden. Bovendien zal het algemeene verkeer van de opstoppingen grooten hinder ondervinden. Ik laat verder buiten beschouwing de noodzakelijke straatverbeteringen, die bij uitbreiding van het aantal buslijnen noodig zullen zijn en die geheel ten laste van de gemeenschap zullen komen, terwijl daarentegen de tram haar eigen baan en een groot deel der bestratingskosten betaalt.

Vast staat, dat wegens de crisis, die vanaf begin 1931 in steeds heviger mate onze stad teistert, het gereorganiseerde trambedrijf nog geen gelegenheid heeft gehad om te toonen wat het waard is. Wat nu zoogenaamd niet in den haak is, zal bij een gunstige conjunctuur misschien voortreffelijke resultaten opleveren. Het is daarom m.i. zeer gevaarlijk om de schuld aan de inderdaad bedroevende uitkomsten uitsluitend op het net en de coördinatie van de tram- en busdiensten te werpen. Men vergeet niet, dat een lijn, die vroeger veel vervoer tot zich trok, doch nu zoo slecht bezet is, dat zij als autobuslijn betere resultaten zou opleveren, niet zoo maar zonder meer op-

<sup>1)</sup> Wanneer een tramlijn op de spitsuren zeer zwaar vervoer te verwerken heeft, terwijl op de stille uren van den dag er een gelijkmatig verkeer is, zal de capaciteit betrekkelijk goedkoop verhoogd kunnen worden door bijwagens. Op een buslijn meer wagens inleggen is veel duurder. Een voorbeeld van een dergelijke tramlijn is m.i. lijn 18, vooral wanneer er in de toekomst meer werk in de havens zal zijn.

geheven mag worden of als buslijn verder geëxploiteerd, want het materieel is aanwezig, de baan ligt er en de retributie hiervoor moet doorbetaald worden, terwijl aan den anderen kant nieuwe autobussen aangeschaft moeten worden. Hier vooral is het zaak om op de toekomst en op, naar wij hopen, betere tijden te letten en geen ondoordachte wijzigingen of bezuinigingen te gaan toepassen.

Er is echter meer. Het mag als bekend verondersteld worden, dat in Rotterdam de stroomprijs abnormaal hoog is. In een voordracht voor de „Vereeniging voor Handel, Nijverheid en Gemeentebelangen” te 's-Gravenhage op 26 April 1932 (zie het uitgebreide verslag van deze rede in het Ochtendblad van het „Vaderland” van 27 April 1932) heeft de Directeur van de R.E.T. verklaard, dat zijn bedrijf meer voor de electriciteit betaalt dan iedere particuliere gebruiker. Wanneer hier dezelfde prijs voor den stroom zou gelden als in Amsterdam, dan zou het tekort 7 à 8 ton per jaar minder bedragen. Evenals ook de loonen en arbeidsvoorwaarden voor het personeel is hier de stroomprijs vastgesteld buiten de bedrijfsleiding om door andere instanties, die slechts zeer eenzijdig georiënteerd zijn.

Naar aanleiding van de berekening en de opmerking van den heer Zonnenberg op blz. 1038, dat, wanneer de crisis uitgeschakeld werd, het tekort over 1931 vermoedelijk f 584.026.— zou bedragen, en dat er dus „iets niet in den haak is bij de R.E.T.”, zou ik willen opmerken, dat, ware de stroomprijs meer in het belang van het bedrijf vastgesteld; dit tekort hoogst waarschijnlijk niet bestaan zou hebben. Wanneer dan bovendien nog de loonen enz. meer in overeenstemming gebracht werden met die, welke betaald worden door particuliere vervoerondernemers, dan is met vrij groote zekerheid te zeggen, dat de verliezen tot een fractie van het tegenwoordige bedrag teruggebracht zouden zijn en in dat geval uitsluitend op rekening van de crisis geschoven konden worden.

Men vergeet ook vooral niet, dat de wachtgelden voor het thans overtollige personeel zeer zwaar op het bedrijf drukken: dit zijn m.i. uitsluitend crisislasten. Gaarne geeft ik onmiddellijk toe, dat dit alles moeilijk in cijfers uit te drukken is, wanneer men niet de beschikking heeft over de betreffende gegevens van het bedrijf, en daarom zal ik mij er niet aan wagen. Maar ik hoop hiermede toch aangeetoond te hebben, dat wat er bij de R.E.T. niet in orde is, in de eerste plaats is iets, dat de bedrijfsleiding niet kan en mag aange-rekend worden. Natuurlijk zou het net, wanneer het thans even grondig gereorganiseerd zou moeten worden als in 1928, er anders uitzien, en ook is het vanzelf sprekend, dat er diensten ingekrompen worden en dat het net op enkele punten herzien wordt; ten-einde de tekorten zooveel mogelijk te beperken<sup>1)</sup>.

Het is echter zeer te betreuren, dat de heer Zonnenberg deze uitsluitend op het net en de coördinatie der tram- en buslijnen geworpen heeft, zonder andere meer belangrijke oorzaken te noemen. Wil men van een instelling fouten trachten aan te toonen, dan is daar niets tegen, mits men dan alle factoren in aanmerking neemt en tevens ook de goede zijden van die instelling noemt. Met geen enkel woord is gerept over het schitterende materieel en de groote rijsnelheid, en over het feit, dat in Amsterdam, waar noch het net noch het wagenpark in de laatste jaren noemenswaard is uitgebreid, de tekorten eveneens aanzienlijk zijn, terwijl daar het gesukkel met het verouderde materieel vrijwel onhoudbaar is: Amsterdam heeft dus tekorten zonder uitgebreid te hebben! Door uitslui-

<sup>1)</sup> Weliswaar heb ik in mijn dissertatie een plan opgesteld met een aantal tramlijnen minder dan het z.g. plan C, maar de heer Zonnenberg verzuimt er bij te vermelden, dat ik uitga van een overstapstelsel (net van aansluitende trajecten), terwijl in Rotterdam een net van directe verbindingen tusschen de verschillende wijken ingevoerd is, dat uiteraard meer lijnen bevat dan een trajectennet.



tend vermeende fouten te vermelden versterkt men het vooroordeel van oningewijden tegen de R.E.T., die meer dan eenig ander stedelijk vervoerbedrijf hier te lande van ongegronde critiek van alle kanten te lijden heeft, en daardoor wordt naar mijn meening het bedrijf in een geheel verkeerd daglicht geplaatst.

Naschrift. In de eerste plaats wil ik de Redactie langs dezen weg mijn dank betuigen voor de gelegenheid, die zij mij bood bij vorenstaand artikel een naschrift te plaatsen.

Komende tot het artikel van Mr. Mees wil ik beginnen met mijn waardeering uit te spreken voor de goede bedoelingen, die de heer Mees er mee voor had, toen hij, het zoo aangevallen bedrijf der R.E.T. hier in bescherming wilde nemen. Ik betreur echter, dat Mr. Mees deze goede bedoelingen niet wat overtuigender heeft uitgedrukt, waardoor ze m.i. gezaghebben-der waren geweest.

Een tweetal algemeene bezwaren meen ik dan ook te moeten ontwikkelen. Vooreerst spijt het mij aan de hand van bovenstaand artikel te moeten vaststellen, dat de heer Mees de bedoeling van mijn artikel, dat een poging (die door de uiterst gebrekkige gegevens naar den naam van „bescheiden” zal moeten luisteren) wilde zijn, op het gebied der verkeers-economie van stedelijke vervoerbedrijven enkele feiten naar voren te brengen of enkele tendenzen in cijfers vast te leggen, eenigszins verkeerd heeft begrepen en in deze poging ziet het „in een verkeerd daglicht stellen van het bedrijf der R.E.T.” Ik wil hiermede niet beweren, dat ik het bedrijf in het eenig juiste daglicht heb gesteld, maar wel gewag maken van het bekende feit, dat de bedrijfshuishoudelijke zijde van stedelijke vervoerondernemingen in de literatuur (men zie o.a. het Rapport aan den Wethouder der Bedrijven over de verbetering van het tramnet en de tram- en autobusdiensten te Rotterdam, waar de vervoereconomie in 2½ bladzijden en 2 bijlagen voldoende recht scheen wedervaren) nogal verwaarloosd is en deze zijde door de economische moeilijkheden van bijna alle verkeersondernemingen nu zeer actueel te noemen is.<sup>1)</sup>

De bedoeling van mijn artikel was, kort gezegd, te pogen nieuwe wegen bij de verklaring der tekorten te gebruiken. Deze bedoeling heeft Mr. Mees op den achtergrond geschoven en dit impliceert mijn tweede algemeene bezwaar tegen het artikel van Mr. Mees.

Dit artikel is, naar mijn meening, geen stap verder om te naderen tot de oplossing van de door mij in mijn artikel van 28 December l.l. gestelde vraag (E.-S. B. 1932, blz. 1039): „Wanneer en bij welke vervoeropbrengst is een tramlijn aan te leggen of vol te houden en bij welke vervoeropbrengst doet men beter een autobusdienst te onderhouden?” Ofschoon ik toegeef, dat men er dan niet komt met „enkele opmerkingen”, betreur ik toch, dat de heer Mees het hierbij heeft gelaten.

\* \* \*

De grondgedachte van mijn artikel was, dat ook bij uitbreiding van een trambedrijf zal moeten reke-

<sup>1)</sup> Dr. Fritz Kuttner motiveert zijn dissertatie: „Die Selbstkosten der Verkehrsbetriebe bei schwankendem Beschäftigungsgrad”, in het voorwoord als volgt: „Seit einiger Zeit beginnen sich die Nachrichten über wirtschaftliche Schwierigkeiten von Verkehrsanstalten zu häufen, und bei näherem Zusehen ergibt sich zumeist, dass diese Schwierigkeiten alle den gleichen Ursprung hatten: in der überwiegenden Mehrzahl der Fälle sind es Fragen der Tarifgestaltung, des Wettbewerbes, des Beschäftigungsgrades und der Wirtschaftlichkeit, und hinter all diesen Zusammenhängen steht als letzte Ursache das Selbstkostenproblem und die Betriebsbeschäftigung. Die wechselseitigen Beziehungen zwischen Beschäftigungsgrad und Kostengestaltung mit ihren Rückwirkungen auf die Tarifpolitik stellen also ein besonders brennendes und aktuelles Problem dar, und der Mangel an jeder systematischen Forschung über diesen Gegenstand hat die Anregung zu der vorliegenden Arbeit gegeben.”

ning gehouden worden met een soort „wet van de verminderende meeropbrengsten”, welke zich bij een zich uitbreidend trambedrijf hierin manifesteert, dat het aantal personen vervoerd per beschikbare plaats afneemt.

Ook de directie der R.E.T. bewees deze wet te zien door op blz. 46 van bovengenoemd Rapport op te merken:

„dat verbetering van het tramnet relatief vermindering van de inkomsten beteekent, omdat het publiek daardoor minder genoodzaakt zal zijn van 2 lijnen gebruik te maken als het zijn doel wil bereiken. Het zal de vraag zijn, of deze vermindering van inkomsten op den duur wel gecompenseerd zal kunnen worden door de mindere exploitatiekosten, welke een gevolg zullen zijn van de snellere diensten en het grooter aantal plaatsen in de nieuwe wagens.”

Merkwaardigerwijze volgt dan een overzicht, dat meent deze vraag bevestigend te moeten beantwoorden door o.a. te wijzen op het sterk dalende aantal personen, vervoerd per beschikbare plaats. Ik geef deze cijfers hier weer:

Toestand :	Aantal reizigers vervoerd per beschikbare plaats:
Bestaand net .....	4782
Plan A .....	5568
Plan B .....	4759
Plan C .....	4157

Naar aanleiding van deze cijfers rezen bij mij eenige vragen: Kan bij deze aanzienlijke daling, die moeilijk alleen aan de snelheid geweten kon worden, daar deze volgens het Rapport slechts met 4 pCt. is opgevoerd en de daling in het reizigersaantal per vervoerbare plaats (plan A vergeleken bij plan C in beide gevallen): 30 pCt. bedroeg, wel steeds van hetzelfde vervoermiddel, de tram, gebruik gemaakt worden, nu de autobus hier reeds 10 miljoen reizigers per jaar vervoerd heeft?

Waarom wordt juist de weinig plaatsen biedende, minder personeel eischende en „Anpassungsfähigere” autobus voor het aantrekken en onderhouden van zwakke en onzekere vervoerstromen de eenige mogelijkheid geacht?

Bij mijn verdere onderzoekingen constateerde ik dan ook, dat in Rotterdam de autobussen gemiddeld een bezetting van ongeveer 1,0 reiziger per plaats-kilometer hebben en de tram van pl.m. 0,6, hetgeen weer tot de vraag aanleiding gaf: Zijn hier te Rotterdam voldoende autobusdiensten?

Indien men de onderstaande tabellen bekijkt, zal men moeten toegeven, dat de met tramlijnen te be-

Lijn	Aantal reizigers vervoerd over de eerste 4 mnd. van 1928	Classeering 1928	Aantal reizigers vervoerd over de eerste 4 mnd. van 1929	Classeering 1929	Aantal reizigers vervoerd over de eerste 4 mnd. van 1930	Classeering 1930
1	1.230.142	I	1.066.168	II	795.879	II
2	1.813.629	I	1.101.379	II	2.031.532	I
3	742.775	II	682.008	II	2.159.285	I
4	1.034.193	II	904.296	II	1.772.481	I
5	2.903.504	I	2.400.483	I	1.290.093	I
6	1.030.549	II	848.114	II	553.055	III
7	1.914.592	I	1.070.741	I	692.715	II
8	2.945.047	I	2.779.304	I	2.107.864	I
9 (12A)	936.408	II	1.776.886	I	2.480.720	I
10	1.874.895	I	1.744.113	I	1.290.752	I
11	1.607.095	I	1.428.785	I	1.095.958	II
12	958.675	II	854.316	II	1.055.079	II
13	200.688	III	107.722	III	81.836	III
14	755.892	II	891.010	II	1.576.047	I
15	2.545.683	I	2.319.048	I	1.464.615	I
16					1.350.752	I
17					650.666	III
18					1.433.229	I
19					204.872	III
20					1.100.323	II
21					744.912	II
22 <sup>1)</sup>					164.176	III
23 <sup>1)</sup>					134.189	III
24					295.843	III
25					562.585	III
Totaal..	22.593.767		21.504.366		27.099.468	

<sup>1)</sup> Lijn 22 en 23 zijn tertiaire vervoerstr.; hier vermelde cijfers loopen over het tijdvak 24 Maart—30 April; de cijfers over de eerste 4 maanden waren dus niet beschikbaar.

dienen vervoerbehoefte in onze stad inderdaad is overschat, daar hieruit blijkt, dat de enorme tramuitbreidingen hier ter stede in vele gevallen hebben geleid tot het verdeelen van de vervoerbehoefte over een grooter aantal lijnen dan tevoren, welk vervoer weliswaar comfortabeler, maar, *indien men alles per tram wil doen*, tegelijkertijd duurder of te duur vervoer beteekent.

In deze tabellen worden de veranderingen in de belangrijkheid der vervoerstromen vergeleken, die ontstaan zijn door de verbetering van het tramnet indertijd. Voor cijfermateriaal kwamen alleen de eerste 4 maanden van 1928, 1929 en 1930 in aanmerking, daar deze een vergelijking toelaten.

Vermeerdering of vermindering bij de bestaande lijnen in 1930 vergeleken t.o.v. den toestand in 1928. (eerste 4 mnd)

Lijn	Vermeerdering	Vermindering
1	—	434.263
2	217.903	—
3	1.416.510	—
4 <sup>1)</sup>	738.288	—
5	—	1.613.411
6	—	477.494
7	—	1.221.877
8	—	837.183
9 (12A) <sup>1)</sup>	1.544.312	—
10	—	584.143
11	—	511.137
12	96.404	—
13	—	118.852
14	820.155	—
15	—	1.081.068
Totaal.....	4.833.572	6.879.428
Saldo verminder.	2.045.856	

<sup>1)</sup> Ondanks het feit, dat lijn 4 door afheveling van lijn 8 en lijn 9 door opheffing der particuliere autobusdiensten tot primaire lijnen zijn geworden, blijft het saldo een vermindering aangeven.

Gegroepeerd naar de indeeling die ik in mijn vorige artikel gaf, te weten, die in primaire, secundaire en tertiaire vervoerstromen, ontstaat het volgende totaalbeeld (waarbij ook het pCt., dat ieder dezer vervoerstromen van het totaal aantal vervoerstromen, autobussen uitgezonderd, uitmaakte, is aangegeven):

Classeering	1928	%	1929	%	1930	%
I <sup>1)</sup>	8	53	7	47	11	44
II	6	40	7	47	6	24
III	1	7	1	6	8	32

<sup>1)</sup> Hierbij dient opgemerkt te worden, dat de primaire vervoerstromen van 1928 aanzienlijk belangrijker stroomden waren dan die van 1930.

Tenslotte brengt tabel V den invloed van deze vervoersgroepeering in verband met het exploitatie-resultaat:

Omschrijving	1928	Eerste 4 maanden van		
		1929	1930	1931
Totaalaant reiz.	22.593.767	21.504.366	27.099.468	26.099.468
Opbrengst.... f	2.129.063	1.991.369	2.516.089	2.421.000
Exploitatieuitgaven trams..	2.490.000	2.490.000 <sup>1)</sup>	3.257.000 <sup>2)</sup>	3.204.000
Jaarverlies trambedrijf..... f	92.803	463.512	1.046.803	1.541.283
Expl.uitgaven p.				
1000 reizigers. f	110,21	115,32	120,19	122,38
Opbrengst per				
1000 reizigers. f	94,19	92,60	92,85	92,72
Tekort per 1000 reizigers..... f	16,02	22,72	27,34	29,66

<sup>1)</sup> De exploitatieuitgaven zijn gemakshalve gelijk gesteld aan die over 1928 hetgeen geen al te groote fout mag genoemd worden.

<sup>2)</sup> De exploitatieuitgaven zijn verkregen door de geheele opbrengst der autobussen, verminderd met een naar schatting gemaakte winst, van de totale exploitatieuitgaven van het trambedrijf af te trekken.

\* \* \*

Na deze onderstreeping van mijn algemeene bezwaren tegen het artikel van Mr Mees, meen ik nog

enkele kantteekeningen op dit artikel te moeten maken.

Mijn „sombere vermoedens” ontleende ik oorspronkelijk aan de citaten van den heer Mees (gegeven in zijn proefschrift op blz. 28 en 54), bezien in verband met de groeiende exploitatietekorten. M.i. is een bedrag <sup>2)</sup> van f 3.215.000 voor netuitbreiding en een bedrag van f 4.474.100 voor uitbreiding van het tramwagpark, tegenover een bedrag van f 442.000 voor instelling van een autobusbedrijf, moeilijk vereenigbaar met den zin (wij citeeren hier blz. 28 van het proefschrift van Mr. Mees opnieuw): „Er dient hier nog eens de nadruk opgelegd te worden, dat de tendens is consolidatie van het tramnet, omdat de „zwaarste verkeersstromen in de laatste jaren vastgelegd „zijn en in het algemeen niet veel zullen veranderen.”

Dezen zin nu, trachtte ik aan de hand van cijfers in mijn artikel in de E.-S. B. van 28 Dec. l.l. te verduidelijken en te bewijzen voor Rotterdam. En nu is de heer Mees de eerste (voor zoover mij bekend), die hier tegen opkomt.

Bij de bespreking van het proefschrift van den heer Mees <sup>3)</sup> wees ik er reeds op, dat de geachte schrijver had vergeten, bij de vaststelling van de *grootere* rijnsnelheid van de autobussen boven het modernste trammaterieel, naar voren te brengen, dat deze snelheid, *ondanks het feit dat de chauffeur tegelijk conducteur was*, geconstateerd moest worden. Ook wat de rijnsnelheid betreft, was dus zeker een ruimere toepassing van de bus gewenscht geweest en had men hierdoor — last not least — sneller aan de snellere verkeersbehoefte kunnen tegemoet komen.

Vervolgens wijst de schrijver er op, dat de benzineprijs in 1931 buitengewoon laag was. Maar in 1930 was die prijs bijna dubbel zoo hoog en leverde het autobedrijf, naar mijn stellige meening, toch ook winst op <sup>4)</sup>.

De door den geachten schrijver geuite vrees voor het te groot aantal buslijnen aan één halte is m.i. ongemotiveerd; de door mij in mijn vorige artikel door buslijnen vervangen tramlijnen 6, 17, 19, 22, 23, 24 en 25 <sup>5)</sup> loopen over verschillende trajecten voor het grootste deel. Bovendien vergeet de heer Mees, dat bussen niet op elkaar behoeven te wachten zooals trams, daar de bussen tusschen en achter elkaar uit kunnen rijden.

Wat betreft de opmerking van Mr. Mees over de „misschien voortreffelijke resultaten bij een betere conjunctuur”; ik wil gaarne met den heer Mees op een conjunctuur wachten, waar fouten minder aan den dag treden. Al was deze conjunctuur binnen enkele jaren beter, dan zijn, daarmee, om een voorbeeld te noemen, de 20 procenten op de gemeentefondsbelasting van dit jaar, welke bij een selfsupporting trambedrijf niet noodig waren geweest, nog niet uit den weg geholpen. Vandaar dat ik zeer weinig sympathie voor de idee van stroomprijsverlaging koester. Wat heeft het nu voor zin, vraag ik me af, als er in den Gemeenteraad bij het behandelen van de begroting het volgende afgesproken zou worden: *het Gemeente Electriciteitsbedrijf betale zooveel mogelijk de tekorten van het Gemeente Trambedrijf*. Met verlaging van de stroomprijzen is wel den schijn, maar niet het budget van de gemeente Rotterdam gered. En om het laatste gaat het in dit geval.

De opmerkingen over de personeelsvoorwaarden heb ik in mijn artikel weggelaten en ik ga ook hier

<sup>2)</sup> Deze cijfers zijn ontleend aan Bijlage XXIII van het hiervoor aangehaalde Rapport.

<sup>3)</sup> E.-S. B. van 14 December 1932.

<sup>4)</sup> De benzine-uitgaven waren in 1930 f 47.354,80 hooger dan in 1931. Exact kon de winst van het autobusbedrijf over 1930 niet worden nagegaan daar toen de zoo nuttige bijlage XVI aan het Jaarverslag ontbrak.

<sup>5)</sup> Ik kan niet inzien waarom lijn 25 secundair is te noemen; de dagelijksche opbrengst blijft ver beneden die van autobus A of H en is ongeveer gelijk aan die van autobus D.

op dit ietwat afgezaagde argument niet in, daar het met verkeerseconomie slechts in een meer verwijderd verband staat en buiten de competentie van de directie der R.E.T. viel en valt. Wel geef ik toe, dat, indien de coördinatie van tram en bus op de juiste wijze was geschied en de loonen de helft lager waren geweest, het bedrijf der R.E.T. flinke winsten gemaakt zou hebben, waardoor de belastingen lager waren gebleven. Maar het loonargument raakt, ik herhaal het, mijn artikel slechts aan den buitenkant.

J. M. E. M. A. ZONNENBERG.

## AANTEKENINGEN.

### De positie van de Javasuikercultuur in de crisis.

In het gisteren verschenen Maandbericht van de Amsterdamse Bank wijdt de heer Th. Ligthart een artikel aan de suiker, waarin hij een zeer somber toekomstbeeld voor de Javasuikercultuur schildert. De schrijver is van meening, dat een deel van deze cultuur ten doode is opgeschreven, tenzij de protectionistische waanzin, die de wereld op het oogenblik gevangen houdt, zou verdwijnen.

Na eenige inleidende beschouwingen bespreekt de heer Ligthart allereerst het Chadbourne-plan, waarvan hij, zooals ook reeds uit vroegere uitlatingen is gebleken, geen bewonderaar is. Wij nemen hieronder zijn beschouwingen over dit punt onverkort over.

#### Chadbourne-plan.

Daar een natuurlijke aanpassing onmogelijk bleek, waren de landen, op welke de zware lasten van de crisis drukten, genoodzaakt maatregelen tot een sanering van de markt te overwegen. Dit waren de landen, die de wereldmarkt plegen te voorzien: Cuba, Java, Duitschland, Tsjecho-Slowakije, Polen, Hongarije en België. Zij sloten de zgn. Chadbourne-overeenkomst, waarbij bepaald werd, dat de jaarlijksche uitvoer een zeker kwantum voor elk land niet zou overtreffen en dat de hoeveelheden, die boven consumptie en vastgestelden uitvoer uitgingen, zouden worden geblokkeerd. Intusschen zou tot een productie-beperking worden overgegaan, zoodat de voorraden, die aanvankelijk zouden oplopen, binnen eenige jaren gespuid zouden kunnen zijn.

Van deze landen verkeert Java in de zwakste positie, omdat het alleen zeker is van den afzet in het eigen land en daar is de consumptie gering, niet meer dan 350.000 à 400.000 ton per jaar. Cuba geniet de bekende reductie op de invoerrechten in de Vereenigde Staten, de andere aangesloten landen hebben een naar verhouding belangrijk binnenlandsch verbruik, dat wordt beschermd. De verhouding van productie tot verbruik der aangesloten landen was voor 1929/30 ongeveer:

	Productie ton	Verbruik ton
Cuba .....	4.746.000	153.000
Java .....	3.115.000	396.000
Duitschland .....	1.985.000	1.655.000
Tsjecho-Slowakije .....	1.035.000	405.000
Polen .....	917.000	385.000
Hongarije .....	247.000	114.000
België .....	252.000	226.000

Java, dat ondanks zijn lagen kostprijs niet in staat was zijn productie op de wereldmarkt te plaatsen, zag de stocks op angstwekkende wijze toenemen. Op 1 April 1932 werd de geheele voorraad door Dr. H. C. Prinsen Geerligts getaxeerd op ..... 1.631.612 ton voor 31 October 1932 op ..... 3.161.920 „ „ 31 Maart 1933 op ..... 2.196.920 „

Het is geen wonder, dat onder de Chadbourne-landen het verlangen wordt uitgesproken, dat Java een geheel enoogst zal overslaan.

Het Chadbourne-plan, dat nog niet veel heeft uitgewerkt, heeft een zeer zwakke zijde. Het houdt zich alleen bezig met de landen, die geheel of gedeeltelijk voor export werken en laat de invoerende landen vrij.

De op import aangewezen landen zijn in hoofdzaak die, welke voor de suikercultuur het minst geschikt zijn; dit neemt echter niet weg, dat ze deze cultuur toch bedrijven en trachten haar met een stevige protectie uit te breiden. Engeland werd reeds als afschrikwekkend voorbeeld aangehaald, doch dit land is niet het eenige, dat zondigt tegen gezond economisch begrip.

Uit de hierboven gegeven cijfers blijkt, dat de suikerproductie volgens de laatste taxaties van 1930/31 tot 1932/33 dalen zal van 28.789.000 ton tot 23.753.000 ton, dus met 5.036.000 ton. Hiervan komt meer dan de helft ten laste van de beste producenten Java (pl.m. 1.500.000 ton) en Cuba (pl.m. 1.100.000 ton), terwijl Louisiana, de Philippijnen en de Vereenigde Staten van Amerika een productieverhoging te zien zullen geven. Dit laatste land heeft zonder twijfel grond, die voor teelt van suikerbieten geschikt is, maar de aard van cultuur ligt den Amerikaanschen farmer niet. Prof. Taussig maakt hieromtrent in zijn werk „International Trade” eenige juiste opmerkingen; hij schrijft na een korte beschouwing over de eischen door de suikerbiet aan den boer gesteld: „in sum the growing of the sugar-beet calls for a large amount of monotonous unskilled labour. Not only does the typical American farm and farm community lack the number of laborers required; the labour itself is of a kind distasteful to the American farmer”, waaraan hij later toevoegt: „Hence the beet sugar industry has here shown a great worth under the stimulus of protection.” Nu men in de Vereenigde Staten rekening moet houden met groote werkloosheid, zal allicht bijzondere aandacht gegeven worden aan deze cultuur, die zooveel arbeidskrachten eischt en daar uitbreiding onder sterke bescherming altijd mogelijk is, mag men een verdere productie-toeneming verwachten. Deze komt dan ten laste van het in te voeren kwantum van Cuba. Dit land krijgt dus meer suiker voor export vrij voor de reeds zoo sterk verdrukte vrije wereldmarkt en treedt daar in concurrentie met de andere exporteerende landen, in het bijzonder met het vrijwel geheel op uitvoer aangewezen Java. Voorloopig is de hoeveelheid, die naar andere landen dan Amerika verscheept mag worden, door de Chadbourne-overeenkomst vastgelegd, maar op den duur is hernieuwde strijd onvermijdelijk. Voor leveringen naar Europa heeft Cuba een voorsprong door den kleineren afstand, verder steunt dit land op het gepreferentiëerde deel zijner productie, daartegenover zullen vele fabrieken op Java den kostprijs ver beneden het Cubaansche peil kunnen brengen. Voor Java dreigt de bittere noodzaak om, als de Oostersche markten zich meer en meer gaan sluiten, zich met kracht op het Europeesche afzetgebied te werpen. Onder den dwang der omstandigheden zal dan zelfs binnen de grenzen, gesteld door het Chadbourne-plan, een hevige strijd om het bestaan tusschen de grootste producenten ontbranden.

Zoo beschouwd, heeft Java nog groot belang bij lage kostprijzen. Hierin ligt een aanleiding om zeer voorzichtig te zijn met de beperking en om deze dus niet gelijkmatig over de fabrieken te verdeelen. De Maatschappijen, die meerdere fabrieken bezitten, zullen trachten alleen de beste gronden te beplanten en dan een paar fabrieken te sluiten om de andere op volle kracht te laten werken. Alleenstaande ondernemingen staan er in dat opzicht ongunstiger voor en het is waarschijnlijk, dat het algemeen belang eischt, dat een beperkingsplan daarmede rekening houden zal. Gebeurt dit niet, dan kunnen zeer goede zelfstandige fabrieken noodeloos te gronde gaan en minder goede, die toevallig in sterk verband staan, gespaard blijven.

Welk nut heeft de Chadbourne-overeenkomst gehad? Ze heeft de wereldproductie, die onder de vi-geerende ongezonde omstandigheden te groot was, ingekrompen. Had ze dit niet gedaan, dan zou de beperking toch gekomen zijn; ze zou evenals nu ten laste

van de exporteerende landen zijn gevallen, doch de verdeeling zou iets anders zijn geweest. Men kan omtrent het resultaat, dat door een uitblijven van de overeenkomst zou zijn bereikt, van opvatting verschillen en het hangt dan af voor welk land en van welk standpunt men de zaak bekijkt om te komen tot een gevoel van zeer matige tevredenheid of van onvoldaanheid.

De prijzen hebben aanvankelijk de stimuleerende werking van de restrictie ondervonden, maar daar het aanbod op de kleine vrije markt ruim bleef, zijn ze geleidelijk afgebokkeld en thans is wederom een niveau bereikt, waarop elke transactie den producent zwaar verlies laat. Het lijkt intusschen niet uitgesloten, dat hierin te eeniger tijd verandering komt. De statistische positie, die nimmer slecht is geweest, verbeterde belangrijk en de kans bestaat, dat de omstandigheden in de toekomst opnieuw tot een suiker-tekort zullen leiden. Dit is geen voorspelling, maar alleen het vaststellen van een mogelijkheid. Daaraan moet dan echter dadelijk worden toegevoegd, dat zoo'n tekort, dat allicht tot betere prijzen leiden zal, geen betekenis kan hebben voor de toekomst van de suikercultuur in haar geheel, want deze is als vrije cultuur, die kan beschikken over een markt van betekenis, ten doode opgeschreven, tenzij onverwacht een einde komt aan het autarkisch streven, dat nog overal heerscht.

Landen, die zeer groot belang hebben bij de suikercultuur als Cuba en Java, zullen daarom rekening moeten houden met een blijvenden achteruitgang en met een onoverkomelijke verarming. Cuba kan waarschijnlijk nog een reeks van jaren profiteeren van de preferentie, die het geniet in de Vereenigde Staten. Java echter vindt nergens steun en zal dus steeds vol aandacht de ontwikkeling van zijn natuurlijke afzetgebieden moeten volgen.

Komt binnen afzienbaren tijd een opwaartsche beweging in de suikerprijzen, dan zal de productie in alle beschermde landen onmiddellijk daarop reageeren door een uitbreiding van den aanplant en de vrije markt zal wederom verkleind worden. Een blijvend afzetgebied voor exportlanden zal dus niet ontstaan.

De cijfers van de met bieten bezaaide oppervlakten van Europa in 1932 toonen de ongevoeligheid aan van de importlanden voor de prijsbeweging van suiker. Europa zonder Rusland ging terug van 1.551.000 H.A. tot 1.403.000 H.A., een daling van 148.000 H.A., de Chadbourne-landen krompen hun aanplant op de volgende wijze in:

Duitschland van .....	348.000 H.A. tot	275.000 H.A.
Tsjecho-Slowakije van .....	177.000 " "	140.000 "
Hongarije van .....	56.000 " "	38.000 "
België van .....	51.000 " "	54.000 "
Polen van .....	138.000 " "	119.000 "
Totaal van..... 770.000 H.A. tot 626.000 H.A.		

dus met 144.000 H.A.; de andere landen tezamen plantten dus slechts 4000 H.A. minder aan, ondanks de zeer, zeer slechte marktverhoudingen. Frankrijk, Oostenrijk, Nederland, Denemarken, Zweden, Roemenië, Groot-Brittannië, Iersche Vrijstaat, Letland, Lithauen en Turkije vergrootten zelfs de beplante oppervlakte.

Deze feiten geven een aanwijzing omtrent de te verwachten reactie op een prijsverbetering.

Er zijn producten, waarvoor men alleen nog een toekomst kan verwachten in den wereldhandel als de volken er genoeg van krijgen steeds te hoogen prijs ervoor te betalen en dus van hun Regeeringen eischen verlagings of afschaffing van de tariefmuren. Tot deze productie moet naast tarwe allereerst suiker worden gerekend.

#### *Javasuikerindustrie en Britsch-Indië.*

Tenslotte bespreekt de heer Lighthart de moeilijkheden, waarvoor de suikercultuur op Java staat met

het oog op het protectionistisch streven in Britsch-Indië.

Het ziet er niet naar uit, dat ingrijpende wijzigingen in de algemeene handelspolitiek spoedig zullen komen, men moet daarom den ondergang van een groot deel van de eens zoo bloeiende Javasuikerindustrie verwachten.

Java was terecht eens trotsch op hetgeen daar door een prachtige organisatie, wetenschappelijke leiding, geschikte arbeidersbevolking, goeden bodem en gunstig klimaat op het gebied van de suikercultuur werd bereikt. De hoeveelheden, die men per H.A. oogstte, namen gestaag toe en de opbrengsten stegen, alhoewel de aanplantingen slechts weinig werden uitgebreid. Per H.A. bracht men in 1895 75,6 quintaal voort, in 1914 95,3, in 1920 98,9, in 1928 151,3. De kostprijs van suiker daalde in overeenstemming met de verbetering van het plantmateriaal, maar de resultaten, die hierdoor bereikt zijn, werden in weinige jaren door de onoverwinnelijke boven beschreven invloeden vernietigd.

Jarenlang was suiker verreweg het belangrijkste uitvoerproduct van Nederlandsch-Indië, thans wordt het geleidelijk naar lagere plaatsen op de ranglijst teruggedrongen.

De natuurlijke afzetgebieden voor Java liggen in het verre Oosten: Britsch-Indië, China, Japan en Australië. Het laatste land heft bijna prohibatieve rechten, Japan verleent sterke protectie aan Formosa, zoodat het voor eigen gebruik van Java niets meer importeert, China is nog een trouw afnemer, maar de politieke toestanden maken dit land tot een klant, waarop men niet durft rekenen. Britsch-Indië begint in deze zeer ongunstige tijden een eigen beschermde productie op te bouwen, het slechte voorbeeld van het moederland volgend.

Britsch-Indië is altijd een groot suikerproducent geweest. Men maakte daar echter uitsluitend een ruw product, „gur” genoemd, dat door de lagere klassen werd gebruikt, de hoogere standen consumeerden geïmporteerde geraffineerde suiker. De import was veel kleiner dan de eigen productie; het verbruik werd bijv. voor 193/31 als volgt getaxeerd:

inheemsche witsuiker-productie .....	119.857 ton
ingevoerde witte suiker .....	901.287 "
„Gur”-productie .....	3.218.000 "
	4.239.144 ton

De productie, die zich in stijgende lijn beweegt, bedroeg in afgeronde cijfers:

1913/14 .....	2.478.000 ton
1929/30 .....	3.028.000 "
1930/31 .....	3.531.000 "
1931/32 .....	4.220.000 "

„Gur” kan geraffineerd worden en al jarenlang bestonden kleine fabriekjes, waarin dit geschiedde, maar die raffinage was voor de importeurs van geen belang. De laatste jaren is het invoerrecht echter geleidelijk verhoogd:

Tot 1916 bedroeg het 5 pCt. van de waarde voor witte suiker in 1916 verhoogd tot 10 pCt. " " " " " " "  
 „ 1921 " " " 15 " " " " " " "  
 „ 1922 " " " 25 " " " " " " "  
 „ 1925 vastgesteld op Rs. 4/8 per cwt. " " " "  
 „ 1930 " " " 6/- " " " " " " "  
 „ begin 1931 " " " 7/4 " " " " " " "  
 „ einde 1931 " " " 9/1 " " " " " " "

Protectie is wettelijk vastgesteld tot Maart 1946, het tarief van 9/1 ligt voorloopig vast tot Maart 1933, daarna geldt dat van 7/4 tot Maart 1938.

De fabricage van witte suiker breidt zich gestaag uit en het is te verwachten, dat een belangrijk deel van den invoer van Java binnen afzienbaren tijd overbodig worden zal.

Britsch-Indië is voor suikercultuur geschikt, wat voldoende blijkt uit het feit, dat het steeds een groot

suikerverbouwend land is geweest. Toch zal het waarschijnlijk nimmer de hooge rendementen van Java kunnen bereiken, omdat de regenval er onbetrouwbaar en onvoldoende, de cultuurmethode te primitief, de bevolking te weinig ontwikkeld is. Maar wat betekenen deze bezwaren tegenover de bescherming door een hoogen tariefmuur?

Het is zonder twijfel juist, dat er nog verscheidene jaren zullen moeten verlopen, alvorens Britsch-Indië het geheel zonder invoer stellen kan, maar elke raffinaderij en elke moderne suikerfabriek die in dit land verrijst, ontnemt aan Java een deel van zijn natuurlijke afzet. Hierbij komt nog, dat de overeenkomst van Ottawa een preferentie voor Britsche suiker regelt, waardoor ook de uitvoer naar de Straits, etc. wordt bedreigd.

#### Conclusie.

Het nauwkeurig bestudeeren van de statistische cijfers van het oogenblik heeft weinig zin, als men zich een denkbeeld wil vormen omtrent de toekomst van de Javasuiker-industrie. Het staat vast, dat de natuurlijke afzetgebieden van dit land meer en meer gesloten worden, dat Japan als afzetgebied reeds verloren is en dat nergens ter wereld op den duur een voldoende compensatie voor dat verlies te vinden is. De cultuur zou alleen weder op kunnen leven, als de a.s. economische wereldconferentie iets bereiken zou op het gebied van tariefsverlaging. Daar dit niet waarschijnlijk is, moet men aannemen, dat vele fabrieken, die thans *tijdelijk* gesloten zijn, *nimmer heropend zullen worden* en dat de Java-suikercultuur een blijvende belangrijke inkrimping zal moeten ondergaan. Daartegen helpen noch wetenschap, noch organisatie, noch gunstige natuurlijke omstandigheden.

#### Electrificatie van spoorwegen in de wereld.

Onderstaande tabel, die ontleend is aan The Financial & Commercial Chronicle van 17 Dec. jl., geeft een overzicht van de totale lengte van het spoorwegnet in de wereld en van de lengte van het net, dat geëlectriceerd is.

Landen	Totaal aantal mijlen	Aantal mijlen geëlectriceerd	Percentage geëlectriceerd
Ver. Staten	250.324	2.055	0.8
Algerië	4.834	67	1.3
Argentinië	23.482	61	0.3
Australië	27.021	261	0.9
Oostenrijk	4.373	564	12.9
Bolivia	1.503	5	0.3
Brazilië	19.604	251	1.3
Canada	42.626	40	— <sup>1)</sup>
Chili	5.542	208	3.8
China	8.426	25	0.3
Cuba	3.723	156	4.2
Tsjecho-Slowakije	8.553	31	0.4
Frankrijk	33.281	1.046	3.1
Duitschland	36.424	972	2.7
Hongarije	5.922	41	0.7
Indië	38.822	222	0.6
Italië	13.049	1.079	8.3
Japan	15.736	248	1.6
Mexico	16.443	79	0.5
Marokko	1.525	193	12.7
Ned. Oost-Indië	3.470	70	2.0
Nederland	2.313	84	3.6
Nieuw-Zeeland	3.697	15	0.4
Noorwegen	2.383	144	6.0
Spanje	9.859	369	3.8
Zweden	10.390	726	7.0
Zwitserland	3.746	1.542	41.2
Sovjet-Rusland	47.908	71	0.5
Urie v. Z.-Afrika	12.602	199	1.6
Groot-Brittannië	24.414	464	1.9
Venezuela	669	23	3.4
Totaal	682.664	11.311	1.7

<sup>1)</sup> Minder dan 0.1 pCt.

Zoals hieruit blijkt, is de electrificatie in de Ver. Staten, evenals in bijna alle andere landen, nog slechts

in een beginstadium. Alleen in Zwitserland is ruim 40 pCt. van het net geëlectriceerd. Tevens brengt deze tabel naar voren, dat ons land met een percentage van 3.6 betrekkelijk gunstig afsteekt bij andere landen.

#### De productie en het verbruik van kolen in Nederland.

Zoals uit het hieronder volgende staatje blijkt, heeft de productie van de Limburgsche steenkolenmijnen in 1932 bedragen 12.756.448 ton, hetgeen iets minder is dan in 1931, maar nog altijd boven het peil van vroegere jaren uitgaat (zie de tabel op blz. 56, 2de kolom bovenaan).

De productie van de Limburgsche mijnen bedroeg in de laatste jaren:

1927	9.323.013	1930	12.211.058
1928	10.694.215	1931	12.901.391
1929	11.582.702	1932	12.756.448

Afgaande op de productie, is van een crisis in het Limburgsche mijnbedrijf weinig te merken. Toch hebben de moeilijkheden in dit bedrijf zich verscherpt tengevolge van de zeer ongunstige afzetverhoudingen in het buitenland. Dit feit wordt door de uitvoercijfers bevestigd. De uitvoer van steenkolen, cokes, steenkool- en bruinkoolbriketten is van 6.784.570 ton in 1931 gedaald tot 5.699.828 ton in 1932, dus met ruim 1 miljoen ton.

Daarentegen hebben de Nederlandsche steenkolenmijnen in het eigen land veld gewonnen. Niet alleen is de invoer van buitenlandsche steenkolen afgenomen, — voor een belangrijk deel voortvloeiende uit de bescherming, die de Nederlandsche steenkolen genieten van de zijde van publiekrechtelijke lichamen — maar hiermede is gepaard gegaan een daling van het verbruik van kolen in het afgelopen jaar, hetgeen uit het volgende moge blijken:

	Invoer		Uitvoer	
	1932 ton	1931 ton	1932 ton	1931 ton
Steenkolen	6.513.366	8.500.731	3.426.832 <sup>1)</sup>	4.093.087
Cokes	316.176	315.663	1.932.293	2.216.787
Steenkoolbriketten	354.412	398.931	328.251	464.186
Bruinkoolbriketten	170.781	191.771	12.452	10.510
Totaal	7.354.735	9.407.096	5.699.828	6.784.570
Bunkerkolen voor vreemde schepen			1.026.754	1.734.203
Bunkerkolen voor Nederlandsche schepen			471.369	766.081
Totaal			7.197.951	9.284.854

<sup>1)</sup> Wederuitvoer bedroeg 2.953 ton.

Het verbruik in Nederland kan nu als volgt worden berekend:

	1932 ton	1931 ton	1930 ton
Totale invoer	7.354.735	9.407.096	9.897.921
Totale uitvoer	7.197.951	9.284.854	9.506.633
Saldo invoer	156.784	122.242	391.288
Productie v. d. Limb. mijnen	12.756.448	12.901.391	12.211.084
„ van bruinkolen	152.492	162.886	194.624
Verbruik in Nederland zonder bunkerkolen	13.065.724	13.186.519	12.796.996
Bunkerkolen a. Ned. schepen	471.369	766.081	1.500.245
Totaal	13.537.093	13.952.600	14.297.241

Het verbruik van kolen in Nederland is dus, volgens bovenstaande berekening, gedaald van 13.952.600 ton tot 13.537.093 ton. Zoals men uit deze cijfers ziet, is de daling van het verbruik vooral toe te schrijven aan den sterk gedaalden afzet van bunkerkolen. De malaise in de scheepvaart heeft dus schijnbaar meer invloed gehad op het afnemend verbruik dan de depressie in de industrie.

## MAANDCIJFERS.

## EMISSIES IN DECEMBER 1932.

Prov. en Gemeentel. Leeningen . . . . f 15.428.455,—  
zijnde:

## Nederland

Prov. Utrecht f 1.268.000  
4 % obl. à 99¼ % . . . . . f 1.264.830  
Gem. Amsterdam f 5.000.000  
5 % obl. à 97¼ % . . . . . „ 4.887.500  
Id. f 6.000.000 5 % obl. à  
98¼ % . . . . . „ 5.925.000  
Gem. Borne f 200.000 5 %  
obl. à 99 % . . . . . „ 198.000  
Gem. Nijmegen f 1.500.000  
4½ % obl. à 99 % . . . . . „ 1.485.000  
Gem. Velsen f 1.700.000 5 %  
obl. à 98¼ % . . . . . „ 1.668.125

Bank- en Credietinstellingen . . . . . „ 2.500.000,—  
zijnde:

## Nederland

## Obligatiën:

N.V. Bank voor Nederland-  
sche Gemeenten f 2.500.000  
4½ % obl. à 100 % . . . . . f 2.500.000

Electr., Gas-, Tel.- Telegr.- en Wa-  
terl. Mijnen . . . . . „ 997.500,—  
zijnde:

## Nederland

## Obligatiën:

Intercommunale waterleiding.  
gebied Leeuwarden f 1.000.000  
4½ % obl. à 99¼ % . . . . . f 997.500

Kerkelijke Leeningen . . . . . „ 748.750,—  
Nederland . . . . . f 748.750

Totaal . . . . . f 19.674.705,—

## Bovendien:

f 5.630.000,— 3-m. Schatkistpromessen à f 999,60  
„ 10.100.000,— 6 „ „ „ 998,74 en  
„ 14.270.000,— Schatkistbiljetten „ „ 1.021,50

Voorts werd in de afgelopen maand hier te lande de  
inschrijving opengesteld op een beperkt bedrag:

4½ % obl. Stad Parijs à 95 % (introductie):  
Cert. v. Aand. Zuid-Afrikaansche Goudmijnen à ± 435 %  
(introductie).

De Kerkelijke Leeningen zijn als volgt onderverdeeld:

	Rente- Guldens	Emmissie- voet pCt.	koers pCt.
Ned. Herv. Stichtingen v. Zenuw- en Geesteszieken, Amersfoort . . . . .	500.000	5	100
Congreg. der Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes, Dongen . . . . .	250.000	5	99½

## Emissies in 1932.

	Obligatiën	Aandeelen	Totaal
Januari . . . . .	f 8.642.218,75	f 275.000,—	f 8.917.218,75
Februari . . . . .	„ 15.508.375,—	—	„ 15.508.375,—
Maart . . . . .	„ 77.785.127,50	—	„ 77.785.127,50
April . . . . .	„ 4.383.000,—	—	„ 4.383.000,—
Mei . . . . .	„ 1.107.243,75	—	„ 1.107.243,75
Juni . . . . .	„ 122.674.856,25	—	„ 122.674.856,25
Juli . . . . .	„ 4.494.000,—	„ 450.000,—	„ 4.944.000,—
Augustus . . . . .	„ 12.054.375,—	—	„ 12.054.375,—
September . . . . .	„ 20.900.361,—	—	„ 20.900.361,—
October . . . . .	„ 122.172.775,—	—	„ 122.172.775,—
November . . . . .	„ 29.156.500,—	—	„ 29.156.500,—
December . . . . .	„ 19.674.705,—	—	„ 19.674.705,—
	f 438.553.537,25	f 725.000,—	f 439.278.537,25

## GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK.

	December 1932.		December 1931.	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Rek.houders Door H.-bank plaatselijk	46.075	f 1.352.187.000	49.770	f 1.680.169.000
Voldoening Rijksbelast.	32.891	„ 1.101.907.000	35.548	„ 1.336.106.000
	1.256	„ 10.660.000	1.309	„ 14.586.000

PRODUCTIE DER STEENKOLEN-, BRUIN-  
KOLEN- EN ZOUTMIJNEN.

(Gegevens verstrekt door den Hoofdingenieur der mijnen.)

## I. Gezamenlijke Steenkolenmijnen.

	Dec. 1932	Jan./Dec. 1932	Jan./Dec. 1931
Prod. Steenkolen in tonnen . . . . .	1154.460 <sup>1)</sup>	12.756.448	12.901.390
Aantal normale werkdagen . . . . .	26 <sup>2)</sup>	296	305

## II. Bruinkolenmijn „Carisborg“.

	17.798 <sup>3)</sup>	152.492	162.886
Netto-productie in tonnen . . . . .	26	304	304
Aantal normale werkdagen . . . . .			

## III. Zoutmijnen. (Kon. Ned. Zoutindustrie te Boekelo.)

Afgeleverd:			
Geraff. zout . . . . . (ton)	} 4.910	} 61.156	} 56.414
Industriezout . . . . . ( „ )			
Afvalzout . . . . . ( „ )			
Aantal normale werkdagen . . . . .	26	309	308
Aantal arbeiders.	Gezamenl. Steenkolen- mijnen	Bruin- kolenmijn „Carisborg“	Zoutmijnen
1 Jan. 1933 . . . . .	{10.933 <sup>4)</sup> 5) {24.356 <sup>6)</sup>	87	198
1 Jan. 1932 . . . . .	{11.258 <sup>4)</sup> 7) {26.791 <sup>6)</sup>	95	196

1) 160.634 ton cokes en 103.745 ton steenkoolbriketten. 2) Staatsmijnen, Domaniale Mijnen en de mijn Willem-Sophia, Julia en Laura, 24 Oranje-Nassaumijn III en IV, Oranje-Nassaumijn. 3) 13.035 ton ruwe bruinkool, 4.763 ton bruinkoolbriketten. 4) bovengronds. 5) Incl. 2.037 arbeiders der nevenbedrijven. 6) ondergronds. 7) Incl. 1.969 arbeiders der nevenbedrijven.

## POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

(In duizenden guldens).

	October 1932		October 1931	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Nieuwe rekeningen . . . . .	2.252	—	2.076	—
Rekeningen op ult <sup>o</sup> . . . . .	200.828	—	181.574	—
Bijschrijvingen . . . . .	2.975.992	473.374	2.864.365	512.542
a. Stortingen . . . . .	1.142.497	111.213	1.147.029	121.156
b. Overschrijvingen . . . . .				
1. van and. rek. <sup>1)</sup> . . . . .	1.833.337	345.394	1.717.159	365.716
2. van Ned. Bank . . . . .	158	16.715	177	25.617
c. And. onderwerpen . . . . .	—	52	—	53
Afschrijvingen . . . . .	1.931.713	467.333	1.771.698	498.551
a. Cheques . . . . .	295.613	65.859	236.871	73.349
b. Overschrijvingen . . . . .				
1. op andere rek. <sup>2)</sup> . . . . .	1.619.625	345.394	1.469.974	365.716
2. naar Ned. Bank . . . . .	877	56.016	969	59.411
c. And. onderwerpen . . . . .	15.598	64	13.884	75
Tegoe op ult <sup>o</sup> . . . . .	—	158.228	—	141.275
Beleggingen . . . . .	—	105.841	—	95.358

1) Hierin begrepen overschrijvingen uit het buitenland 4.470 met f 679 Oct. 1932 en 4.671 met f 893 Oct. 1931.

2) Idem naar het buitenland 35.303 met f 3.122 Oct. 1932 en 33.182 met f 3.307 Oct. 1931.

## GIRO-KANTOOR DER GEMEENTE AMSTERDAM.

	Dec. 1932		Dec. 1931	
	In millioenen	Aantal	In millioenen	Aantal
Giro's (eenzijdige ver- melding)				
Girobetalingen aan: gemeentestellingen	f 26,7	41.256	f 22,7	40.292
particulieren . . . . .	„ 23,9	179.241	„ 21,6	159.240
Geldomzet.				
Ontvangsten . . . . .	„ 5,8	7.991	„ 4,9	8.172
Betalingen . . . . .	„ 9,1	38.286	„ 9,3	37.913
Part.rekeninghouders	„ 41,4 <sup>1)</sup>	48.512 <sup>2)</sup>	„ 27,4 <sup>1)</sup>	46.543 <sup>2)</sup>
Gelden voor 1 jaar vast hebben gedeponneerd	„ 10,5	4.397 <sup>2)</sup>	„ 9,6	4.364 <sup>2)</sup>

1) Gemiddeld saldo te goed. 2) Einde der maand.



NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 16 Januari 1933.

Financial statement for NEDERLANDSCHE BANK. Activa section including Binnel. Wis., Papier o. h. Buitenl. in disconto, Beleeningen, Op Effecten, Op Goederen en Spec., Voorschotten a. h. Rijk, Munt en Muntmetaal, Belegging 1/5 kapitaal, reserves en pensioenfond, Gebouwen en Meub. der Bank, Diverse rekeningen, Staat d. Nederl., Passiva section including Kapitaal, Reservefond, Bijzondere reserve, Pensioenfond, Bankbiljetten in omloop, Bankassigtiaten in omloop, Rek.-Cour., saldo's, Diverse rekeningen, Beschikbaar metaalsaldo, Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is.

Table with columns: Data, Goud (Munt, Muntmat.), Circulatie, Andere opeischb. schulden, Beschikb. Metaal-saldo), Dek-kings-perc. Shows data for various dates from 16 Jan. '33 to 25 Juli '14.

Table with columns: Data, Goud, Schatkist-promessen rechtstreeks, Beleen-ningen, Papier op het buitenl., Diverse reke-ningen. Shows data for various dates from 16 Jan. 1933 to 25 Juli 1914.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Metaal, Circulatie, Andere opeischb. schulden, Discout., Div. reke-ningen. Shows data for dates from 10 Dec. 1932 to 5 Juli 1914.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Circulatie, Andere opeischb. schulden, Beschikb. metaal-saldo. Shows data for dates from 14 Jan. 1933 to 25 Juli 1914.

Table with columns: Data, Wissels. buiten N.-Ind. betaalb., Disconto's, Beleen-ningen, Diverse reke-ningen), Dek-kings-percentage. Shows data for dates from 14 Jan. 1933 to 25 Juli 1914.

1) Sluitpost activa.

BANK VAN ENGLAND.

Voornaamste posten in duizenden ponden sterling.

Table with columns: Data, Metaal, Bankbilj. in circulatie, Bankbilj. in Banking Departm., Other Securities (Disc. and Advantages, Securities). Shows data for dates from 11 Jan. 1933 to 22 Juli 1914.

Table with columns: Data, Gov. Sec., Public Depos., Other Deposits (Bankers, Other Accounts), Reserve, Dek-kings-perc. Shows data for dates from 11 Jan. '33 to 22 Juli '14.

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Te goed in het buitenl., Wilsels, Waarv. op het buitenl., Beleen-ningen, Renteloos voorschot v. d. Staat. Shows data for dates from 6 Jan. '33 to 23 Juli '14.

Table with columns: Data, Bons v. d. zelfst. amort. k., Diver-sen), Circulatie, Regk. Courant (Staat, Zelfst. amort.k., Particulieren). Shows data for dates from 6 Jan. '33 to 23 Juli '14.

1) Sluitpost activa.



## DUITSCHER RIJKS BANK.

Voornaamste posten in millioenen Reichsmark.

Data	Goud	Daarvan bij buit. banken <sup>1)</sup>	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
7 Jan. 1933	805,2	33,1	115,1	2.524,3	72,0
31 Dec. 1932	806,2	43,6	113,8	2.805,5	176,1
23 " 1932	800,1	43,6	117,5	2.545,7	103,1
15 " 1932	798,5	40,4	117,6	2.606,7	110,4
7 " 1932	804,1	40,4	113,9	2.688,1	101,1
7 Jan. 1932	979,0	106,9	162,3	3.854,1	99,0
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa <sup>2)</sup>	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Jan. 1933	397,6	872,9	3.374,0	338,5	767,6
31 Dec. 1932	397,5	933,6	3.560,5	539,3	745,9
23 " 1932	397,1	814,3	3.371,2	386,3	733,3
15 " 1932	396,5	756,6	3.400,4	354,0	751,8
7 " 1932	396,2	754,0	3.439,0	352,7	738,3
7 Jan. 1932	160,6	930,0	4.575,6	417,2	867,5
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	94,4	40,0

<sup>1)</sup> Onbelast. <sup>2)</sup> W.o. Rentenbankscheine 7 Jan. '33, 31, 23, 15, 7 Dec. '32 en 7 Jan. '32 resp. 34; 14; 27; 26; 31; 14 mill.

## NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Voornaamste posten in millioenen Belgas.

Data 1932	Goud		Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheidsfondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen						Schatkist	Partic.
12 Jan. <sup>1)</sup>	2603	66	767	45	363	40	3.672	22	182
5 " <sup>1)</sup>	2599	67	750	51	363	40	3.691	14	157
29 Dec.	2596	—	728	61	—	—	3.627	88	130
22 "	2596	68	688	70	367	40	3.600	61	156
15 "	2598	67	705	70	367	40	3.620	35	180
14 Jan.	2550	40	950	54	288	40	3.703	9	190

<sup>1)</sup> 1933.

## VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in millioenen dollars.

Data	Goudvoorraad		Wettig betaalmiddel Zilver etc.	Wissels	
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes		In herdisc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
28 Dec. '32	3.148,5	2.376,2	173,3	267,4	33,3
21 " '32	3.111,6	2.337,9	169,4	270,3	33,2
14 " '32	3.093,3	2.327,8	185,8	284,5	33,8
7 " '32	3.078,1	2.320,1	185,1	298,6	33,7
30 Nov. '32	3.049,3	2.282,4	192,6	309,0	34,9
23 " '32	3.053,2	2.270,4	188,9	307,5	34,6
30 Dec. '31	2.987,6	2.148,4	167,5	1.024,1	327,0

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dekking-perc. <sup>1)</sup>	Algem. Dekking-perc. <sup>2)</sup>
28 Dec. '32	1.850,7	2.735,5	2.563,2	151,3	59,4	62,7
21 " '32	1.850,7	2.756,4	2.521,4	151,3	58,9	62,2
14 " '32	1.850,7	2.713,9	2.484,9	151,4	59,5	63,1
7 " '32	1.850,7	2.723,7	2.466,8	151,5	59,3	62,9
30 Nov. '32	1.850,8	2.692,3	2.484,2	152,0	58,9	62,6
23 " '32	1.850,7	2.694,4	2.478,9	152,0	59,0	62,7
30 Dec. '31	803,2	2.613,1	2.480,1	160,6	58,6	61,9

<sup>1)</sup> Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. <sup>2)</sup> Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

## PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in millioenen dollars.

Data	Aantal banken	Disconto's en beleen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
21 Dec. '32	64	10.368	8.506	2.014	17.794	5.641
14 " '32	79	10.331	8.508	1.992	17.715	5.653
7 " '32	89	10.364	8.477	1.955	17.564	5.644
30 Nov. '32	100	10.413	8.589	1.985	17.836	5.668
23 " '32	95	10.375	8.558	1.966	17.679	5.682
23 Dec. '31	567	13.119	7.615	1.526	18.063	5.947

## GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

17 Januari 1933.

In de afgelopen week zijn flinke zaken in tarwe tot stand gekomen, vooral in de eerste helft der week, toen de stemming vast was en aan de Noord-Amerikaansche termijnmarkten de koersen opliepen. In de Ver. Staten zijn de boeren terughoudend in afwachting van wettelijke maatregelen. Het congres heeft een wet aangenomen, volgens welke boeren zullen worden gesteund, die op zich nemen den uitzaaï van tarwe te beperken. Gedurende de laatste dagen werd betwijfeld, dat de Senaat deze wet ook zal aannemen en de vaste stemming is daardoor weder verdwenen. Van invloed op de wereldmarkt zijn de prijzen in de Ver. Staten niet, daar van export geen sprake is. De stemming te Winnipeg ondergaat echter meestal den invloed van die te Chicago en dus verbeterden ook te Winnipeg de prijzen. De boeren in Canada hebben hun tarwe op ruime schaal ter markt gebracht; men schat dat zij 275 miljoen bushels van den 431,2 miljoen grooten oogst reeds hebben verkocht. Minder groote aanvoeren en goede exportvraag via Vancouver waren mede oorzaken van de vastere stemming. De prijsverhoging was echter zoodanig, dat Argentijnsche tarwe, welke slechts matig in prijs werd verhoogd, met de Manitoba-tarwe kon concurreeren in Engeland, niettegenstaande het voorkeurstarief van 2 shillings. Engelsche molens hebben dan ook van het Argentijnsche aanbod gebruik gemaakt. Tegen het einde der week verflauwde de stemming weder tengevolge van groote verscheperingen uit Argentinië en Australië, terwijl koopers meer terughoudend werden, nadat zij geregeld flink hadden gekocht. Het slot aan de termijnmarkt te Chicago was 1¼ dollarcenten per 60 lbs. lager dan een week geleden. Winnipeg sloot ook 1¼ dollarcenten lager. Buenos Aires sloot 15 centavos, Rosario 10 centavos per 100 KG. lager dan een week geleden. In Argentinië vinden het binnenhalen en het dorschen van tarwe goeden voortgang. De resultaten geven reden tot tevredenheid, hoewel het natuurgewicht niet hoog is. Ook uit Australië, waar men druk bezig is met het binnenhalen en dorschen, blijven de berichten gunstig. De opbrengst wordt daar geschat op 23.937.000 quarters tegen 22.417.000 quarters in 1931. Geregeld blijft levendige vraag bestaan voor China, waarheen groote hoeveelheden ook op latere aflading worden verkocht. Men schat dat reeds een miljoen ton daarheen is geplaatst. De prijzen voor Australische tarwe zijn in de tweede helft der week iets teruggelopen in verband met de minder vaste stemming voor andere soorten en groote verscheperingen naar Europa. De berichten over wintertarwe in de Ver. Staten blijven ongunstig door droogte en vorstschade in sommige streken. In andere gebieden ontbreekt sneeuwbedekking, terwijl weer elders door het zachte weder de planten te snel ontwikkelen, waardoor zij vatbaarder worden voor vorst.

Rogge is niet verbeterd tengevolge van de tijdelijk vastere stemming voor tarwe, en was gedurende de gehele week tot nagenoeg onveranderde prijzen te koop, zonder dat zaken van betekenis tot stand kwamen. Tegen het einde der week trad eene kleine verlaging in.

Het aanbod van aangekomen en disponibile maïs is allengs vermindert en de binnenkomende partijen Donau-maïs werden tot stijgende prijzen verkocht. De vraag voor het binnenland is verbeterd, hoewel nog niet van groote vraag gesproken kan worden. Door inkoop in de laatste week van het oude jaar schijnen flinke voorraden in het binnenland gevormd te zijn, welke nu verbruikt worden. Groote verscheperingen van den Donau hebben de markt tijdelijk gedrukt. Sedert echter de scheepvaart op den Donau gesloten is, worden, zoolang deze sluiting duurt, geene groote verscheperingen verwacht, en de eerste hand offreert slechts weinig. In de tweede hand worden Januari en Februari tot een matige premie boven stoomende aangeboden. In stoomende Plata-maïs is het aanbod schaarsch, de prijzen zijn eenige guldens per last hooger dan voor Donau-maïs, wat het tot stand komen van belangrijke zaken tegenhoudt. De vooruitzichten van den nieuwen maïsoogst in Argentinië zijn gunstig. Alleen wordt in sommige streken geklaagd over schade door sprinkhanen, doch het is voorloopig niet mogelijk den omvang daarvan te schatten. Tengevolge van den val van den wisselkoers op Zuid-Afrika zijn zaken in Zuid-Afrikaansche maïs mogelijk geweest tot prijzen, welke iets hooger waren dan die voor Donau-maïs en lager dan die voor Plata-maïs. Ook in Mixed maïs zijn weder enkele zaken tot stand gekomen. De week eindigde met eene vaste stemming voor spoedige maïs; voor latere verschepering bestond weinig belangstelling, vooral toen de koersen uit Argentinië weder lager

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Table with columns for Rotterdam and Amsterdam (8/14 Jan. 1933, Sedert Jan. 1933, Overeenk. tijdvak 1932) and Totaal (1933, 1932). Rows include Tarwe, Rogge, Boekweit, Mais, Gerst, Haver, Lijnzaad, Lijnkoek, Tarwemeel, and Andere meelsoorten.

kvamen. Het slot te Buenos Aires was nog 3 centavos hooger, te Rosario onveranderd. Chicago sloot 1/4 dollar-cents per 56 lbs. lager dan een week geleden.

In de prijzen voor gerst is weinig verandering gekomen. Russische en Donau-gerst worden uit disponibele voorraden aangeboden. De vraag is slechts klein en de omzetten waren teleurstellend. Gerst in stoomende booten en op aflading wordt alleen door Argentinië aangeboden. Ook hiervoor is de belangstelling niet groot en de prijzen zijn eenigszins gedaald, nadat zij in het begin der week iets gestegen waren.

Het aanbod van Bohemsche haver is minder dringend geworden en de prijzen zijn vrij belangrijk gestegen vooral op aflading. Plata-haver is ook in prijs verhoogd, zonder zaken van belang, einde der week trad weder een kleine verlaging in. Aan de termijnmarkt te Buenos Aires sloot haver onveranderd.

SUIKER.

Gedurende de afgelopen week hebben op de verschillende

suikermarkten geen veranderingen van beteekenis plaats gehad.

In Amerika bedroegen de omzetten van ruw suiker 21.000 tons. De termijnnoteringen ondergingen nagenoeg geen wijziging. De slotnoteringen luidden: Jan. 0.70, Mrt. 0.69, Mei 0.73, Juli 0.78 en Sept. 0.81, terwijl de laatste notering voor Spot Centr. 2.75 bedroeg.

Volgens Willett & Gray zal de consumptie in de Ver. Staten gedurende 1932 bedragen 5.214.000 tons tegen 5.475.000 tons in 1931, zijnde eene vermindering van 4.77 pCt.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 11.000 tons, de versmeltingen 26.000 tons tegen 21.000 tons verleden jaar en de voorraden 105.000 tons tegen 107.000 tons.

In Engeland heerschte gedurende de afgelopen week een iets betere stemming en de noteringen liepen vrij scherp op tot 2 d. per cvt. boven het laagste punt. Sedert zette een reactie in en het slot op de Londensche termijnmarkt luidde als volgt: Mrt. Sh. 5/1 1/2, Mei Sh. 5/3, Aug. Sh. 5/6 en Dec. Sh. 5/8 1/2; rietsuiker basis 96° c.i.f.

STATISTISCH OVERZICHT

Large table with columns for GRANEN EN ZADEN (TARWE, ROGGE, MAIS, GERST, LIJNZAAD), ZUIVEL EN EIERN (BOTER, KAAS, EIEREN), and MINERALEN (STEENKOLEN, PETROLEUM). Rows list months from 1925 to 1933, with values in fl. and %.

1) Men zie voor de toel. op dezen staat de nos. van 8 en 15 Aug. 1928 (No. 658 en 659) pag. 689/90 en 709. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 23 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 K.G. Zuid-Russische. 3) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 23 Mei 1932 vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 K.G. Zuid-Russische. 4) Tot Jan. 1928 Maltig; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

Table with columns for years 1932, 1931, 1930 and rows for Productie, Ontvangsten, Totaal sedert, Verscheppingen, and Voorraad in afscheepavens.

Wij laten hieronder volgen de gegevens van de U. K. Board of Trade Statistiek over December:

Table with columns for months December and Oct./Dec., and rows for Import Bietsuiker, Rietsuiker, and Totaal.

Licht heeft zijn raming van de Russische productie verlaagd van 1.300.000 tons tot 1.000.000 tons, terwijl in sommige kringen een totaalproductie van slechts 800.000 tons verwacht wordt.

Op Java verkocht de N.I.V.A.S. 13.000 tons Supérieur en 13.900 tons bruine suiker.

De uitvoeren van Java gedurende December 1932 hebben bedragen 143.000 tons, tegen 96.000 tons in 1931, waarvan resp. 49.000 en 11.000 tons naar Europeesche havens.

Hier te lande ondergingen de prijzen nagenoeg geen verandering. De slotnoteringen op de Amsterdamse termijnmarkt luiden als volgt: Jan. f 5,—, Mrt. f 5½, Mei f 5½ en Aug. f 5½. De omzet bedroeg 2700 tons.

KOFFIE.

De markt was in de afgelopen week zeer kalm gestemd. Per telegram werd alhier bericht ontvangen, dat dagbladen te Rio melding maken van een voorstel tot verdere verlaging van het uitvoerrecht. Officieel is daarvan tot nu toe echter niets vernomen...

Hoezeer de uitvoer van het Braziel-product naar Europa en naar Amerika nog in den laatsten tijd is achteruitgegaan, blijkt uit cijfers, gepubliceerd door de Firma Louis Delamare te Havre, die berekent, dat de invoer van Europa en Amerika in de tweede helft van 1932 voor 51 % bestond uit Braziel-koffie...

Ook van de zijde van het Nederlandsch Gezantschap te Rio wordt bericht, dat het er naar uitziet, dat de Koffie-Raad het voornemen heeft de Braziliaansche koffiëpolitiek grondig te wijzigen en dat door den Raad aan de Regeering o.a. is voorgesteld: 1e. de voorraden van den Staat Sao Paulo aan te koopen en contant te betalen, 2e. de wet

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN

Large table with columns for METALEN, TEXTIELGOEDEREN, and DIVERSEN, listing various commodities like ZILVER, IJZER, KOPER, TIN, LOOD, KATOEN, WOL, and KALK-SALPETER with their prices.

6 Sept. 1932 79 K.G. La Plata. 9) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74½ K.G. Hongaarsche, 74½ K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3 Canada. 9) Noteering Schotland 59/6. 9) 58/- . 7) 6 Jan. 8) 13 Jan. 9) 3 Jan. 10) 5 Jan. 11) 12 Jan.

